

pen

VESTNIKOV
MESEČNIK,
četrtek,
28. 05. 2009,
171. številka

... pol leta
obrnén!

**Dr. Zoran
Milošević,**
nevroradiolog

Zgodba z naslovnice, str. 16

Mesec ljubezni odcveta, prihaja poletje, ki mu bo vrata na široko odprl naslednji PEN. Izide po kresni noči in dan pred dnevom državnosti, izjemoma v sredo. Napovedujemo ga z ljudsko modrostjo: Kdor poleti ne spravlja, pozimi ne zapravlja!

Gorgone slavijo

Nafta ni izpadla, živela Nafta!

Postali so polnoletni – člani (in tudi članice, seveda) navijaške skupine GORGONE namreč. 18. rojstni dan žal ni minil v najbolj prešernem razpoloženju, za kar so »poskrbeli« igralci njihovega kluba, lendavske NAFTE. Pa vseeno so najglasnejši privrženci lendavskega žogobrcarja prepričani, da se kljub recesijskim časom v Lendavi v novi sezoni obeta dober nogomet. Če bo tako, bodo tudi njihova grla aktivnejša, obljublajo.

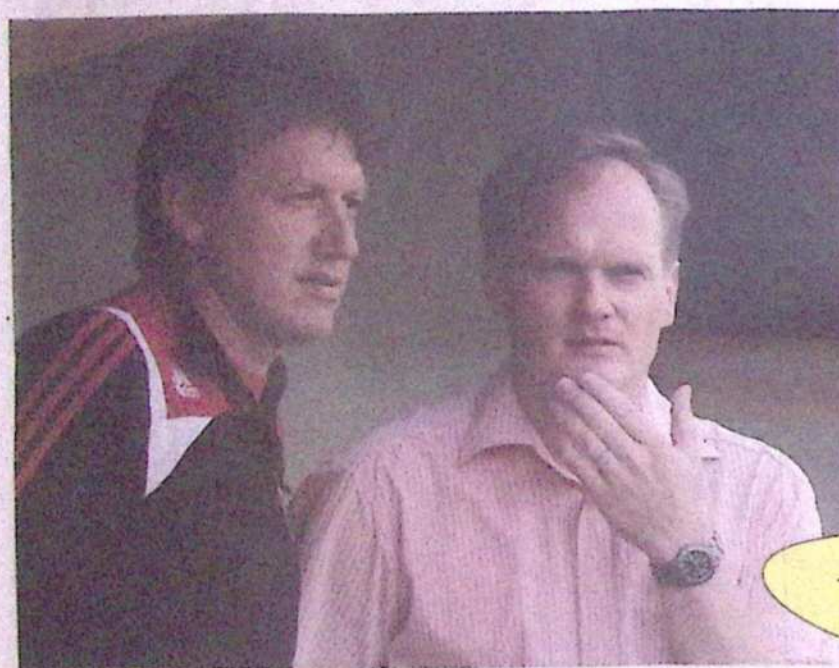
Ovša

Raftnerijo v vsako slovensko vas!

Treniranje

Posel, ki ni kot vsak drug

Kako stresno je delo nogometnih trenerjev, vedo tisti, ki ga opravljajo. Zadnji tedni v žogobrcarskem življenju DAMIRJA ROBA (ura mu tiktaka), zdaj že nekdanjega trenerja edinega pomurskega prvoligaša NAFTE, so za pozabo. Ekipa je namreč igrala slabo in na koncu samo za dve točki prehitela zadnjevrščeno Primorje. Davek je – kot je v nogometni Sloveniji običaj – plačal trener. Njegov kolega na klopi ljubljanskega INTERBLOCKA, IGOR BENEDEJČIČ, je za zdaj še v sedlu. Ampak kdo ve, kako dolgo bo ...

Ovša

A si ti tud not padu?

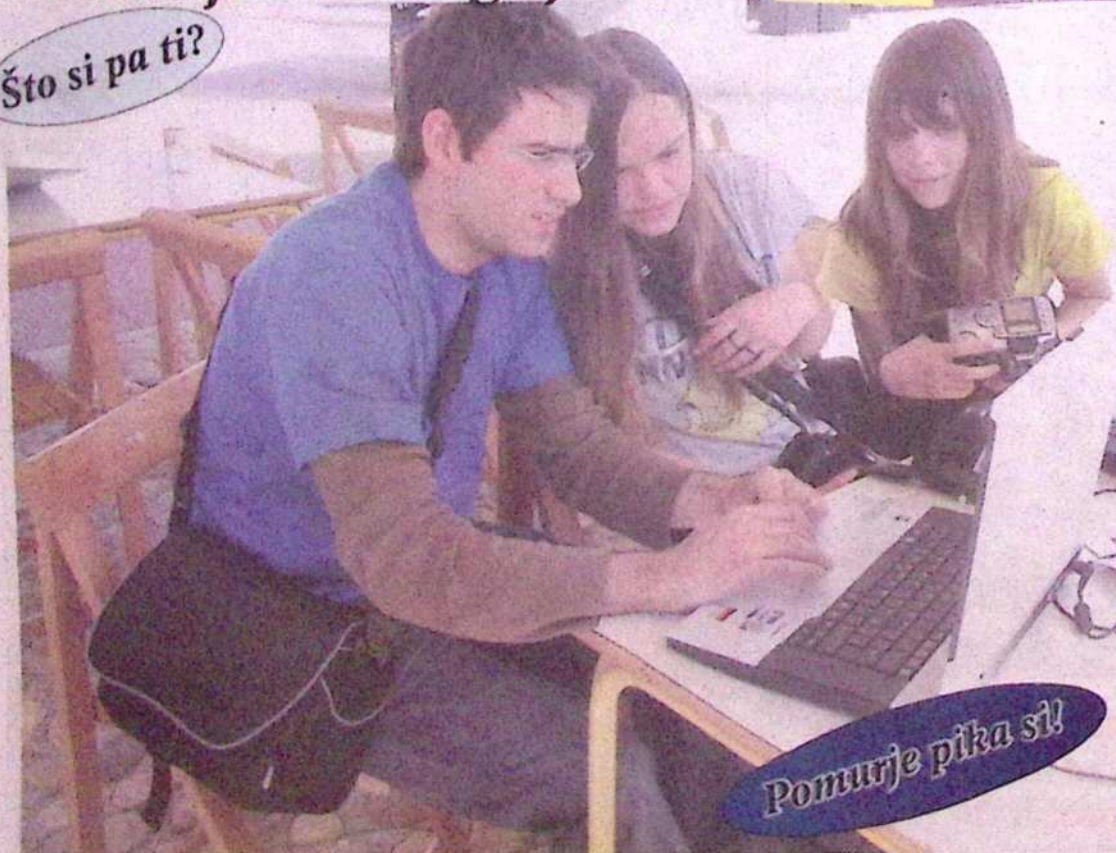
Je to tu reees?

Sramota

Pomurje.si zmaguje

Što si pa ti?

Splet

Pomurje pika si!

Dober glas seže v deveto vas

Slab pa še dlje. Kar se je zgodilo v nekoč eminentnem slovenskem žogobrcarskem klubu OLIMPIJA, je lastno banana republikam.

Mi vsaj v nogometnem smislu to nočemo biti, a bojkot prvenstvene tekme, ki so si ga omislili igralci v zelenem, pač napeljuje na misel, da je podalpska dežela še daleč od resničnega nogometnega profesionalizma.

In to morata med drugim priznati akterja zadnje nogometne sramote, nekdanja reprezentanta MIRAN PAVLIN (v roki voda) in AMIR KARIČ (žoge ne more piti).

frbo

Odkar je zaživela spletna stran POMURJE.SI, je občestvo v pokrajini ob Muri povsem drugače, predvsem pa hitreje informirano. Medmrežje je pač medij sedanjosti in prihodnosti, zato ne čudi, če je na Pomurju pika si vsak dan več obiska. Da je s stranjo vse v redu, skrbi mladi strokovnjak iz Žute kuče TIMOTEJ MILANOV.

Seveda so si z računalnikom na »ti« najmlajši, zato jih tovrstno delo zelo zanima. Na fotografiji je Timotej z dvema dekletoma z druge sohoške osnovne šole.

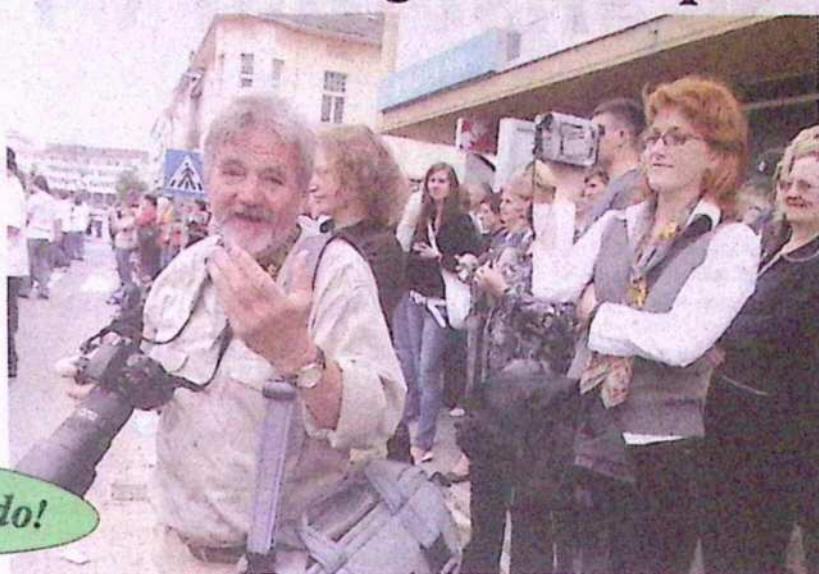
Mako

Fotografija

L. Klar bo fotografiral še pa še

Kariera LADA KLARA je polna uspehov. In različnih, zanimivih poti. Prav na teh so nastale številne lepe fotografije, ki so Ladova strast in hobi pa tudi način življenja. In temu se ne namerava odreči – le zakaj, če pa je tuzemstvo tako bogato in se objektivu ponuja toliko enkratnih motivov. Le opaziti jih je treba.

Ovša

Slikni me, Lado!

Rekreativno

Maratonca tečeta častni krog

Včasih sta bila oba v Radencih, zdaj je tam le še levi (samo na fotografiji seveda). Ekonomist in novinar GORAZD GIDER v družbi zdravnika in (znova) direktorja murskosoboške bolnišnice BOJANA KOROŠCA koraka lepši prihodnosti naproti. Poznavalci vedo povedati, da je to maratonska pot – a oba moža zatrjujeta, da ne bosta popustila. In tako je prav!

Ovša

Še malo, pa sva tan!

Lakota Ko je med nogami bograč

Geli, kak je dober?!

Slabšoga san že tudi džo ...

Časi, zlati časi – bi lahko vzkliknili ob tej fotografiji mojstra Lajčija. Oba protagonista se namreč spomnita časov, ko sta imela med nogami kaj drugega kot tokrat – klop z bogračem namreč. A kaj bi to, glavno, da smo zdravi (in želodec vse prenese)! Sicer pa sta tako STANKO HARI (podjetnik) in JOŽE HERMAN (snemalec) družno ugotovila, da je bila močnata zadeva zelo okusna.

Vačik

Srečanja

Družina, večja od pol stotnije

Kar vidite, ni skupinska slika prstovoljnega gasilskega društva, pač pa je to fotodokument z večgeneracijskega srečanja družine ŠTEVANČEC iz Sobote. Več kot 50 družinskih članic in članov se je zbralo pri župniku DEJANU HORVATU v Markovcih. V tamkajšnjem hramu vere stoji oltar, ki ga je s sinovi izdelala mizarska delavnica JOŽEFA ŠTEVANČECA-PEPIJA. Sicer pa je uradnemu delu sledil še (kot se za lepe zgodnje poletne čase spodobi) piknik, ki so ga pripravili pri turistični kmetiji Falaut. Kdor je bil tam, ve povedati, da so Števančeci (raz) turali. Bravo!

Foto: Jure Zauzner (kak član družine tudi v bejli majci, samo ka ne bi doubu honorara, če bi biu na sliki)

Števančeci gnes pa na vokoč veke!

Murski val se sliši tudi v Perziji

»Radio – vsi in vsepovsod« je v izziv vsem radijskim ustvarjalcem širom po svetu v vabilo na 10. mednarodni radijski festival zapisala iranska nacionalna radiotelevizija, ki je bila letos organizator dogodka. In ker se že več kot pol stoletja nič ne zgodi brez nas, brez Murskega vala, je v iransko prestolnico najprej romala radijska oddaja z naslovom: Dve veri, dva svetova – ali res? Nato se je v nekdanjo Perzijo, sedanjí Iran, odpravila še murskovalovska ekipa. Irni Benko, Bojanu Pečku in Dejanu Fujsu se je na poti pridružil tudi Satar Baghrizabehi, zdravnik in očesni specialist soboške bolnišnice, ki je med drugim odraščal v Iranu, poleg tega pa kot sogovornik sodeloval v tekmovalni oddaji. Slednja govori o nesmiselnosti delitev, ki si jih je izmislil človek. Avtor oddaje Bojan Peček je skušal s primerjavo običajev v krščanstvu oziroma islamu pokazati, da je v bistvu vsaka

religija sama po sebi čista, dobronamerna. Vsebinsko gre za pripoved o smrti, njenem dojemanju oziroma čaščenju, pri čemer je bil za izhodišče postavljen prvi november, ki ga v zahodni civilizaciji praznujejo kot dan vseh svetih oziroma spomina na mrtve. Medtem ko je Satar Baghrizabehi predstavil svoj pogled na prvi november z vidika posvetnega življenja in z vidika zdravnika, je na drugi strani v oddaji beltinski župnik Alojz Benkovič pripovedoval o pogledu na smrt s plati krščanskega verskega življenja.

Kombinacija je bila učinkovita. Radio Murski val je na festivalu, kjer so sodelovale radijske postaje iz 42 držav s 125 oddajami, zasedel prvo mesto, radijska ekipa pa se je vrnila domov z novimi izkušnjami, ki si jih je izmenjala z radijskimi kolegi iz Avstralije, Azije, Afrike, Evrope in Amerike.

Iranska prestolnica Teheran šteje petnajst milijonov prebivalcev. Mesto je drugo največje na Bližnjem vzhodu. Poleg zgodovinskih znamenitosti turiste najbolj privlačijo smučišča. Na severu Teherana se namreč dviga gorovje Alborz.

Več kot pol stoletja radijskih ustvarjalcev z vsega sveta je pripotovalo v Teheran. Fotografija je nastala pred palačo nekdanjega šaha Reze Pahlavija. Iranu je vladal vse do leta 1979, ko se je zgodila islamska revolucija. Iran je postal islamska republika. Za njo je značilno, da vsi zakoni in predpisi temeljijo na šeriatskem pravu, ki izvira iz Korana. Vsi verski poglavari v Iranu imajo primat nad vsemi posvetnimi funkcionarji – tudi tistimi, ki so prišli na svoj položaj na podlagi svobodnih in neposrednih volitev.

Za domačinke in tujke v Iranu je obvezna ruta. Roke in noge morajo biti pokrite. Vidni so lahko edino dlani in obraz. Ali bo ženska nosila tudi čador (tradicionalno do tal segajoče črno oblačilo), je odvisno predvsem od njene družine. Imajo pa iranske ženske več pravic in možnosti za udejstvovanje v javnem življenju kot ženske v drugih muslimanskih državah. Zasedajo namreč več kot polovico vodilnih mest v državi.

Iran ima največje zaloge plina na svetu, ogromno nafte, bogata nahajališča mineralov in veliko bombaža. V svetu pa je najbolj znan po svoji bogati zgodovini in perzijskih preprogah. Med nakupom vam bodo na teheranskem bazarju ponudili čaj, barantanje s prodajalci in dokončno odločitev pa raje prepustite strokovnjakom, drugače boste za kvadratni meter svilene ali volnene površine odšteli veliko preveč.

Na vprašanje, koliko ljudi dela na njihovi radijski postaji, sta kolegici iz Indije v en glas odgovorili: »25.000!« Potem pa pozirali skupaj s tonskima tehnicama na iranskem nacionalnem radiju.

Ekipa Murskega vala na 10. mednarodnem festivalu radijskih postaj v Teheranu. Od leve proti desni: Bojan Peček, Satar Baghrizabehi, Irma Benko in Dejan Fujs

Svetleč kipec in priznanje so dobile vse zmagovalne radijske oddaje. Radijski ustvarjalci so se pomerili v sedmih radijskih zvrsteh in petih posebnih oddajah. Oddaja Bojana Pečka je zmagala v kategoriji, poimenovani Globalizacija in vera.

Sklepna slovesnost je potekala v največji dvorani konferenčnega centra iranske radiotelevizije.

Ljudje se prehranjujejo z govejim, piščančjim in jagnječjim mesom, z rižem in veliko zelenjave. Kruh je drugačen od slovenskega, pa vseeno okusen. Na fotografiji je pogled v eno od teheranskih pekarn.

Pena na stojnici s časopisi sicer nismo našli. Kot zanimivost naj zapišemo, da Iranci pišejo od desne proti levi in govorijo farsí, ki je perzijski jezik.

Na ulicah Teherana je več kot 25 milijonov avtomobilov. Prometni kaos obvladajo le domačini. Ker je v Iranu alkohol strogo prepovedan, alkatosti v državi ne obstajajo. Policist pa lahko izreče globo tudi, če v avtomobilu poslušate neprimerno glasbo.

Dejan Fujs
Irma Benko,
Bojan Peček

Pirati, gusarji ali morski razbojniki so bili nekoč del otroške domišljije, povezani s tropskimi kraji, morskimi burjami, zakopanimi in najdenimi zakladi na osamljenih otokih. Gusarji so imeli svoje črne ali rdeče zastave z lobanjo, pod njo pa dve ukrivljeni sablji. Gusar je imel ponavadi na glavi pisano ruto, prevezo čez eno oko, kavelj namesto odsekanega zapestja, leseno protezo namesto noge, izgubljene v kdo ve kateri pomorski bitki, kričavo papigo na ramenu, prstan z mrtvaško glavo, zlati zob, smrdel je po rumu, bil je neobrit in ubijal je zaradi malenkosti. Takšne so jih predstavljali v stripih, takšne smo videli v ameriških filmih. Potem smo nanje nekoliko pozabili. Nato so se pojavili zračni pirati, teroristi, ugrabitelji letal, dokler se v najnovšem času niso pojavili morski razbojniki s kalašnikovkami, do zob oboroženi, ter začeli ugrabljati tankerje, pleniti trgovske ladje in zahtevati odkupnino v višini več milijonov dolarjev.

Pirati s kalašnikovkami

Piratstvo ima svojo tradicijo, zgodovino. Celo Julij Cezar je bil ugrabljen, pirati so ga zadržali zaradi odkupnine. Po padcu Zahodnega Rimskega cesarstva so postali Vikingi strah in trepet ljudi na morju in v pristaniščih. Severna Evropa je postala znana po napadih na trgovske ladje in mesta. V boju z njimi so se trgovci družili v organizacije: tako so nastale »hanze« kot obramba pred gusarskimi napadi na trgovske ladje na odprtem morju. Nekaj časa so bili strah in trepet berberski pirati, severnoafriški muslimani, ki so napadali krščanske ladje v Sredozemlju. Med gusarji so se znašli tudi nekdanji krščanski pirati, ki so po končanih vojnah ostali brez dela ter napadali ladje svojih nekdanjih zaščitnikov.

Po Kolumbovem odkritju Amerike ter uvedbi španskih in portugalskih kolonij se je začelo veliko klasično obdobje piratstva.

Gusarji vseh narodnosti, predvsem so prevladovali Francozi, so se po letu 1650 naselili na otoku Hispaniola. Imenovali so se »bukinarji«, njihova najuspešnejša akcija je bila napad na Kartagino v Kolumbiji, ko je skoraj sedem tisoč »bukinarjev« in francoskih vojakov zavzelo bogato špansko mesto. Kasneje so se začeli imenovati Bratstvo obale. Na južni strani Jamajke so osnovali Port Royal, kjer je vladal angleški gusar Henry Morgan. Mesto je postalo znano leglo piratov, morilcev in prostiutk. Pirati so jemali španskim trgovcem njihovo blago, dokler ni mesta najprej prizadel potres, kasneje pa še požar. Znani so bili pirati na Karibih. Ko so za guvernerja postavili nekdanjega gusarja Woodesa Rogersa, je ta obljubil pomilostitev vsem piratom, ki bi prešli izpod gusarske zastave, znane kot »Jolly Roger«, pod zastavo britanskega kralja. Takrat se je uveljavil piratski kodeks, ki je bil za tisti čas socialno revolucionaren. Točno je bilo določeno, kdo dobi plen in koliko. Prepripi niso bili dovoljeni. Reševali so se na kopnem, z mečem ali samokresom. Kdor bi pripeljal ženo ali žensko na ladjo, bi bil usmrčen.

V Mehškem zalivu se je piratstvo po letu 1830 tako razmahnilo, da je ameriški Kongres namenil pol milijona dolarjev za ekspedicije, ki bi iztrebile piratstvo na Karibih. Zgodovino piratstva so dopolnili tudi kitajski pirati: imeli so okrog šeststo piratskih džunk s 150.000 pirati.

Piratstvo nikoli ni izumrlo. Od leta 2002 je Mednarodni pomorski urad v Londonu zabeležil 258 piratskih napadov v Malezijski ožini: več kot dvesto mornarjev je doletela usoda talcev. Sodobni pirati niso več oboroženi s sabljami, marveč z avtomatskim orožjem, na svojih malih čolnih nimajo zastave s kostmi, marveč uporabljajo mobilne telefone, gliserje, radarje ... Mnogi so navadni ribiči, nepismeni, člani različnih poklicnih tolp. Trenutno je največje piratsko območje pred obalo Somalije,

kjer pirati plenijo tankerje in zahtevajo odkupnino.

Samo lani so somalijski pirati napadli 293 trgovskih ladij, zaplenili so 49 ladij, 889 mornarjev so ujeli za talce. Moštvo na teh ladjah ni oboroženo, kar pirati vedo. Če bi namreč prišlo do oboroženega spopada in bi bila ladja poškodovana, zavarovalnica ne bi izplačala odškodnine. Raje izplača nekaj milijonov dolarjev, kot da tvega uničenje ladje. Letos so zaplenili že 14 ladij. Somalija je postala država brez vlade, v njej gospodarijo muslimani, neuki vahabisti, v povprečju stari okrog dvajset let, ne poznajo milosti in nimajo smisla za pogajanja. V glavnem imajo s sabo prevajalce, ugrabijo kapetana, oropajo ladijsko blagajno in vzamejo hrano. Mornarji na neki ladji so na vse zavoje s hrano napisali »pork« (svinjina) in teh se muslimani niso dotaknili. So pa na ladjo prinesli svojo hrano, žvečili lokalni narkotik khat in pripeljali

koze, ki so jih na palubi zaklali.

Svet je spoznal nevarnost, ki grozi ladjam predvsem v bližini Somalije, v Adenskem zalivu, kjer se prevažata nafta pa tudi hrana za pomoč nerazvitem vzhodnoafriškimi državami. Približno dvajset tisoč ladij pluje v teh nevarnih vodah: prevvažajo približno dvanajst odstotkov svetovne nafte, še pomembnejši podatek pa je, da je to

osemdeset odstotkov trgovine med Evropo, Srednjim vzhodom in Azijo. Strokovnjaki trdijo, da pirati niso zainteresirani niti za tovar niti posadko, zanima jih samo odkupnina. Analitiki mislijo, da niti navzočnost vojaških ladij ne bi ustavila rast piratstva v regiji. Problem je drugje: v brezvladju v Somaliji, državi, ki jo mnogi vidijo kot propadlo državo.

In tako so se zgodbe iz otroške domišljije sprevrgle v kruto realnost: v tisku so se pojavile mnoge izjave mornarjev, ki so doživeli psihične torture in negotovost v rokah mladoletnikov, ki so do zob oboroženi in pogosto z orožjem niti ne znajo ravnati. Pripadniki Nata so nekaj piratov ujeli, mornarje osvobodili, eden se je znašel celo v ameriških zaporih.

Somalijski pevec K'naan Warsame, ki je prišel v Toronto, je izjavil, da je vzpostavitev oblasti v Somaliji edini način za odstranitev piratov. Rešitev bi prinesel red v Somaliji, ki bi morala postati pravna država. A to je nemogoče doseči. Pirati še naprej napadajo ladje v motnih, neodločnih vodah svetovne geopolitike.

RAZMIŠLJANJE

Jožef Rituper

Kriza se še niti začela ni, pa se že sprašujemo, kdaj je bo konec. Morda, upamo, že jeseni, morda spomladi ali celo šele jeseni prihodnjega leta. Politik nam upa v obraz lagati, da on in njegovi vedo, kako iz nje, če bi le imeli priložnost to pokazati. Premier pravi, da bomo iz nje prišli še močnejši. Bistvo vsega pa je, da se eni in drugi premalo zavedajo, da kriza šele prihaja in prinaša s sabo neslutene posledice. Če bi bila vlada pametna, bi takoj prešla na najbolj črn scenarij, ker se bo ta prej ali slej zgodil. Tisti, ki v teh razmerah karkoli obljubljajo in se dela pametnega ali nastopa z optimističnimi napovedmi, zavaja ali nima pojma, čeprav je tudi slišati, da intenzivnost gospodarske krize po svetu pojenjuje.

Kriza ima svojo zgodovino in ima več razsežnosti. Zaenkrat gospodarsko najbolj občutimo. Vse druge na žalost zanemarjamo. Začelo se je veliko prej, preden sta propadli multinacionalni Parmalat in Enron, ki sta osiromašili tisoče navčnih vlagateljev po vsem svetu. Verjetno se je vse skupaj začelo s padcem berlinskega zidu, na prelomu tisočletja, s propadom socializma, ko smo mislili, da bomo odslej vsi kapitalisti. Pri nas so ob tem vlade neodgovorno prepustile narodno bogastvo zvičajnim nesposobnežem, ki so vse, kar se je dolga leta ustvarjalo, tudi z idealizmom, pokradli in osiromašili. Zdaj vrag jemlje kapitalizem, in to že čuti ves svet, najbolj Afrika, ki vse bolj pritiska na Evropo s svojimi nesrečniki, ki so se še pred dobrimi petdesetimi leti znali sami prehranjevati. Začelo se je s selitvijo ljudi v na-

Kako dolgo bo trajalo?

kupovalna središča in z omdiranjem mestnih trgov in ulic. Začelo se je, ko so začeli voziti vagoni in vagoni umetnih gnojil na obdelovalno zemljo, ko so kmetje kupovali kruh in z njim krmili svinje. Začelo se je, ko je ena družina proizvedla več odpadkov kot pred petdesetimi leti vsa vas ...

Vse to se je nalagalo in se še nalaga, zato je katastrofa neizbežna. Na njo ne bodo vplivali zunajzemeljski dejavniki, kot so vesoljske katastrofe, trčenje z asteroidi ali srečanje z bitji z drugih planetov, kar nam ponujajo filmi. Katastrofa bo posledica našega ravnjanja.

Čez sto let, torej ko bo dovolj primerna distanca, bodo takratni teoretiki znali opisati stanje na začetku tretjega tisočletja, ki je privedlo svet tako daleč, da je padel s tečajev. Si lahko predstavljamo, da bosta Arktika in Antarktika kmalu kopni, da tam ne bo ledu, in kako bo to vplivalo na podnebje, ki pa je za svoj uničevalski ples že naredilo prve korake – spomnimo se neurij lanskega leta. Na ozonske luknje smo že pozabili.

Ob naravnih katastrofah se že bliža razplet vse bolj napetih odnosov med krščanskim svetom in islamom. Verjetno ni več daleč trenutke, ko bodo teroristi zagrozili z atomsko bombo ali jo v kakšnem velenestu tudi aktivirali. Če bi se na kakšen čudežen način rešil problem z muslimani in njihovim nuklearnim orožjem ali nerazsodnimi dejanji. Še vedno grozi spopad civilizacij s svojimi verskimi in kulturnimi razlikami. Azijci ostanejo ključni problem, spopad pa neizbežen. Japonska, Kitajska in Koreja ter drugi tankaj se bodo združili proti zahodni civilizaciji. Vprašanje je le, v kakšni obliki bodo nastopili in kdaj.

Na svetu je prebivalstva že preveč, čeprav obstajajo na planetu še velika nenaseljena prostranstva. Vsaj dve milijardi bosta morali oditi s planeta. Preveč nas je, zato se ljudje med sabo ne spoštujemo, se ne potrebujemo. Če kdo potrebuje stik s človekom, gre v nakupovalni center, se tam pozdravi z dvema ali tremi, nato pa se vrne v svoj blog k televizorju ali računalniku. Temu prihaja konec. Nostradamus je napovedal, da bo človek po bregovih kuril ogenj in z dimom dajal znak, da je tam, da živi, in če je kje kakšen, naj se mu oglasi. Aids, ebola, ptičja gripa, svinjska gripa, bolezen norih krav in podobne bolezni so le kot rahel glavobol. Kmalu bo prišla nova bolezen, kateri se ne bomo znali postaviti po robu. Virus, ki bo prepotovil prebivalstvo, se že pripravlja na svoj uničevalski pohod. Človek ga kliče, uri in vabi s svojimi poskusi in raziskavami, kot je recimo človeško uho, ki je zraslo na mišjem hrbtu, da ga presadijo nazaj na človeka.

Vsa razmerja so porušena. Narava je doslej le opozarjala, računala še ni izstavila. Očitno prihaja čas, ko ga bo človeštvo prejelo. Ker ga ne bomo imeli s čim poravnati, je katastrofa neizbežna!

Le revolucionarne iznajdbe, katerih si trenutno ne znamo predstavljati, bi morda lahko rošile svet. Vendar, kakšne? Da bi se morda lahko odselili kam drugam, na drugi planet? Ali bi narava, ali Bog, ali kdorkoli pustil človeka v vesolje, da bi uničeval še njega?

MADE IN USA

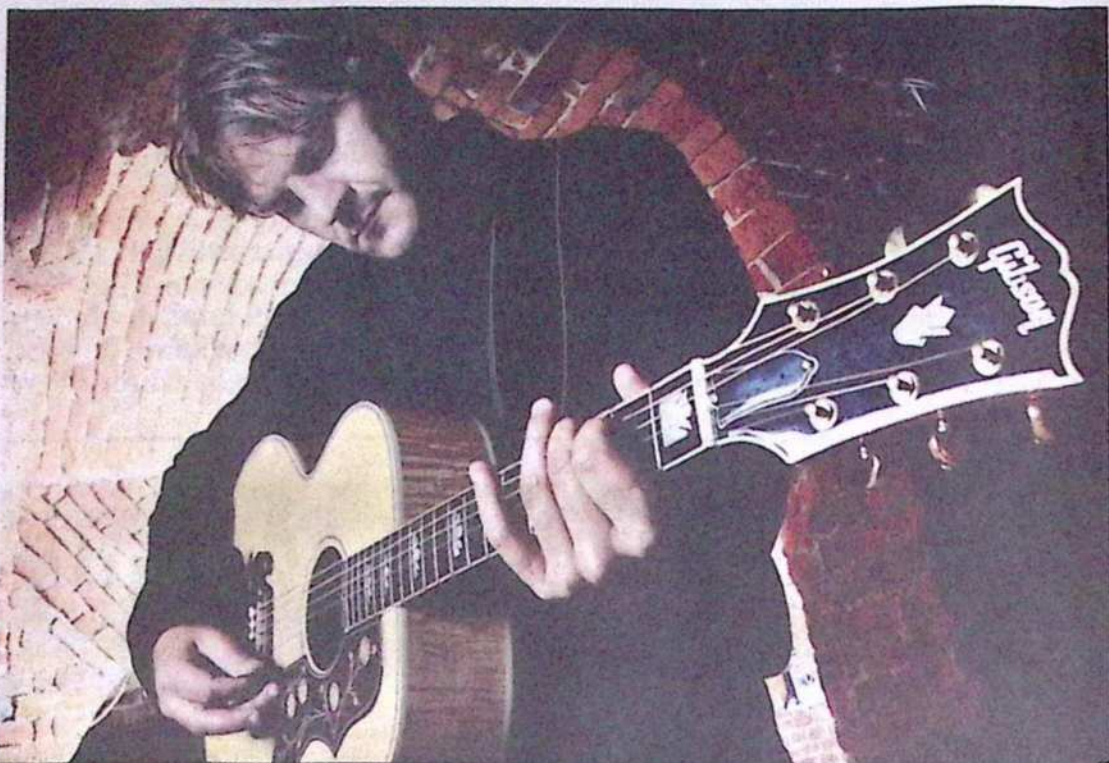
Branko Šomen

Samo Budna

»Lep pozdrav od naših ljudi; lep pozdrav, četudi se vam le zdi; da še pred mejo, kot da vsi še ne vejo, nekaj nas živi ...«

Eno od tistih besedil in ena od tistih melodij, ob kateri se ti naježita koža in se ti prikrađe nasmeh na obraz. Pesem, zaradi katere se ti prikrađejo lepi spomini in se ti potoži po starih dobrih časih. Pesem, na katero smo vsi ponosni – ker jo poznajo mnogi in ker izvira iz naše male pokrajine, za katero velikokrat mislimo, da je pozabljena od preostanka sveta. Avtor pesmi je Samo Budna, včasih član skupine Posodi mi jürja, danes pa na samostojni poti z novo skupino. Znan tudi po tem, da skupaj z Beltinško bando in Malimi bogovi igra na koncertih Vlada Kreslina in da zna iz violine pričarati najbolj čarobne in mile zvoke.

Dokaz talenta in neizmerne ljubezni do glasbe je nova plošča Manj je več, za katero Samo pravi, da »moraš slišati in si ustvariti zgodbo«.

»Glasba pač pride, pa odide in spet pride...«

Iz violine znaš pričarati res najlepše melodije. Kaj je tisto, kar te je privabilo k temu instrumentu?

Glede na to, da je violina v naši hiši, odkar se spominim, mama jo je namreč učila na glasbeni šoli, si kaj drugega, kot da jo igram, težko zamislim. V glasbeno šolo sem šel nekje s petimi leti, po kakšnih dveh, treh letih igranja, se spominim, mi je bil zvok instrumenta vedno bolj všeč. Takrat je bila v glasbeni šoli popularnejša kitara, violina je bila bolj »cigu migu«, vendar se meni ni zdelo, da je tako.

Tudi glasbeniki ste umetniki – kako bi ti sam sebe opisal kot glasbenika?

Sam sebe opisovati, je zame pretežko delo. Lahko pa rečem, da je glasba večji del mojega časa. To rad delam.

Kaj te je kot glasbenika najbolj zaznamovalo, oblikovalo?

Najprej verjetno to, da je mama glasbenica, potem glasbena šola, Marko banda, Boris Žalig, Beltinška banda, Posodi mi jürja, igranje z Vladom Kreslinom in Malimi bogovi, Mlada Beltinška banda, Folklorna skupina Beltinci ...

Kakšno glasbo si poslušal kot mlad in kakšno poslušas danes?

Imel sem soseda, ki se je zalagal s ploščami in CD-ji. Pri njem sem še kot otrok presedel cele dneve. Prva plošča, ki mi jo je predvajal na malo boljši audio napravi s takrat zame

neverjetnimi zvočniki, je bila The final cut, plošča benda Pink Floyd. Potem so bili tu še Rolling Stones, Led Zeppelin, Bob Dylan, David Bowie, kasneje Nirvana itd. Še danes se gibljem nekje tu okoli ...

Pri umetnikih me vedno zanima, kje črpate navdih. Kako ti ustvarjaš glasbo?

Za navdih ne vem, glasba in besede pa pridejo, odidejo in spet pridejo. Pred dvema mesecema sem končal pesem z demo posnetkom vred v dveh dneh. Vzameš kitaro in poješ, zapišeš, posnameš. Se pa zgodi, da dolgo, dolgo ni kaj posneti.

Ima na tvoje ustvarjanje vpliv tudi pokrajina, iz katere izhajaš, Prlekija?

Zagotovo. Tu živim.

Zakaj si se odločil, da ostaneš v domačem kraju? Veliko jih odhaja, ker v Prlekiji ni veliko možnosti.

Predvsem zato, ker se mi zdi, da mi tukaj nič ne manjka, pa tudi druge možnosti zaenkrat nisem videl in je še vedno ne vidim.

Glede na to, da imaš majhno hčerko – ji poješ uspavanke, igraš na kitaro?

Vse to, a si večkrat želim, da bi bilo to gosteje.

Upaš, da boš ljubezen do glasbe prenesel tudi nanjo?

Po njenih reakcijah sodeč, kako se odziva, ko zasliši glasbo, mislim, da jo ima že sedaj rada.

Včasih si bil del skupine Posodi mi jürja, ki je postala ena glavnih prepoznavnosti Prlekije in zagotovo nekaj, na kar smo bili Prleki zelo ponosni. V študentskih letih se nam je zdelo zelo »fino«, ko smo odgovarjali, da prihajamo iz Prlekije, pa niso vedeli, kje je to, vedeli pa so za vas.

Me veseli, da je bilo tako in da tako misliš. **Kot skupina ste se razšli, pa vendar. Kot vaše zveste oboževalce nas je vedno zanimalo – pa nikoli nismo ugotovili – od kod ime Posodi mi jürja?**

To je bil »štos« na eni izmed prvih vaj, ki se je prijel. Kasneje sem izvedel, da je bend z istim imenom v preteklosti že obstajal. Vaje smo imeli v Veržuju in bend z istim imenom je imel pred leti vaje prav tako v Veržuju.

V kakšnih odnosih ste z nekdanjimi člani skupine?

V prenesenem pomenu lahko mogoče odgovorim s pesmijo z nove plošče »... redko te vidim še kdaj, a lahko se zgodi ...«

Že nekaj časa zdaj ustvarjaš samostojno kariero. Te je bilo sprva strah samostojne poti?

Veš da, a se že ohlajam. Včasih se mi zdi, da gre malo počasi in da dolgo traja. Je pa res, da gre tako, kot se mi zdi, da naj bi bilo. Z vsemi problemi vred. Ene stvari pač zahtevajo svoj čas. Na novo postaviti bend in začeti igrati je

zgodba, ki bi jo bilo treba posneti.

Razloži nam zgodbo nove plošče Manj je več.

Na plošči je devet mojih avtorskih pesmi, dve besedili je napisal Feri Lainšček. Tisti, ki so pesmi slišali in jo imajo, jih že pojejo. To se mi zdi dober znak. Mislim, da moraš slišati in si ustvariti zgodbo.

Na katero svojo pesem si najbolj ponosen oziroma ti je najbolj pri srcu?

Prva pesem, ki sem jo napisal in smo jo potem tudi posneli, je bila pesem Rdeče oči. Glede na to, da je postala kar nekakšna prleška himna, poleg »Dere sen jaz mali bija« in »Matjašek je gujdeka kla« seveda, bi to mogoče lahko bila ta. Iz zgoraj navedenih razlogov. Drugače pa so vse del nekega trenutka in bi se težko odločil za eno samo. Na novem albumu je pesem Ta večer, kjer pojem ...

»Še ena pesem, ki ne govori sama za sebe, a za vsem stoji, še ena pesem za določen namen, malo drugače je drugačen pomen.«

Mogoče je to odgovor na vprašanje.

Vlado Kreslin je ena izmed največjih slovenskih glasbenih ikon. Kako bi opisal sodelovanje z njim?

Vsak njegov koncert je doživetje od trenutka, ko Beltinška banda pride s kombijem po mene in se peljemo na »špil«, pa do takrat, ko me spet odložijo doma. Šnops kartam edino v kombiju in do Trojan me Andi že obere za kakšni dve rundi pijače.

Kakšne so tvoje želje za prihodnost?

Snemati glasbo, pisati besedila, igrati z bendom in biti čim več na odru.

Samo je definitivno človek, kateremu se ob pogovoru o glasbi v očeh prižge iskrica, in ki se kljub širnemu svetu in možnostim, ki jih ta ponuja, ne počuti utegnjenega v svojem malem kraju. Zaradi tega v pogovoru z njim resnično uživa in vprašanj ti kar ne zmanjka. Vendar kot vsi danes tudi on hiti in se skuša prebiti skozi natrpan urnik. In ob koncu še besede, ki so se meni zadržale globoko v dušo: »... v tiste kraje vsak se vrne spet, včasih tja pride tudi Bog sedet; v tistih krajih so sumljivo dolge noči...« Prime me, da bi z najboljšimi prijatelji spet šli brezskrbno v noč čakati sončni vzhod – ko si srečen, da ob tebi sedijo ljudje, ki ti največ pomenijo, in si mnenja, da je to tista čarobnost, ki jo vsi iščemo v življenju, pa se nam skozi hitenje in rutino vsakdana vedno znova izmuzne.

Penovi jedci

Gostilna K rotundi

Gostilne od Rabe do Drave

Tisto, kar med drugim gospo Branko Grabar spodbuja h kakovosti, je zavedanje, da njena gostilna ni nekje v središču, ampak se je treba do nje pripeljati gor in dol po gričih, in če gost ne bo zadovoljen, ne pride nikoli več. Resnici na ljubo podobno razmišljajo marsikje, a če ni delavoljnosti, želje po inovativnosti, pripravljenosti na improvizacijo in v zibel položenega talenta, ni uspeha. Pri gospe Branki so bile rojenice in sojenice radodarne z nekim prav posebnim in svojevrstnim talentom za delo v gostilni, in tudi ko se je učila poklica, je morala imeti dobrega učitelja. Pri njej se počutiš, kot da bi prišel v njeno kuhinjo na klepet o hrani, vinu in trenutni gneči v gostilni zaradi dogodka v bližnji cerkvi, a hkrati kot gost, ki je kralj. Vsakega malo v pravih odmerkih, da je nedeljsko kosilo v Selu nepozabno. Pa ne samo zaradi ljudomile gospodarice, ampak seveda tudi zaradi tistega, kar pride iz njene kuhinje. Ja, k njej bi lahko prišel v uk marsikdo, ki se želi ukvarjati z gostinstvom. Pri rotundi kuhinja zanesljivo ni industrijski obrat, tam ima gost občutek, da so naročeno jed vse dopoldne kuhali ravno zanj. Kako že pravi tisti pregovor? Ljubezen gre skozi želodec – obisk gostilne gre skozi želodec.

LOKAL Kakšnega četrta stoletja bo, ko se je gospodar Grabar odločil za gostinstvo v svojem rojstnem kraju ter se iz zdomstva na Gorenjskem z ženo, potomcem in prihranki vrnil domov. Takrat se je začela zgodba o gostilni K rotundi v Selu. Na vzpetini pod cerkvijo in slab kilometer od znamenite templjarske rotunde iz 13. stoletja je zrasla njihova hiša z gostinskimi prostori in pritličju, ki so jo pozneje, ker je obisk gostov tako terjal, še malo razširili, v kleti uredili zanimivo vinoteko, pred gostilno pa teraso za svežega zraka željne obiskovalce. Če niste ravno z vzhodnega Goričkega, potrebujete še opis poti: Murska Sobota–Martjanci–Sebeborci in potem ves čas naravnost po ovinkih in vzpetinah do gostilne, ki jo boste uzrli na desni strani v začetku vasi Selo.

Za gostinsko opremo, ki je še iz časov novogradnje objekta, lepo skrbijo in bo še dolgo lahko služila svojemu namenu. Na vsakem koraku se vidi, da skrbno perejo in zamenjujejo lanene prte in prtice, brišejo prah in po kotih stikajo za pajčevino, saj je ni bilo nikjer niti toliko, da bi onesrečila kakšnega pajka. Povaliti jih moramo, da spoštujejo tradicijo in skrbno gospodarijo s tem, kar imajo. Na vsakem koraku se vidi, da gospodarica ni samo imenitna kuharica in natakarica, ampak tudi večča ročnih del, poseben privilegij za gosta pa je, ko mu dodelijo mizo pod slamatim lestencem oziroma »doužnjekom« ali v trikotni zastekljeni niši, iz katere lahko oči zatačajo na zeleni travnik. Skratka, to je gostilna, ki se ji ravno prav pozna, da je umeščena v sredino kmečkega Goričkega, in ki je na to ponosna.

POSTREŽBA Gospa Branka si že celega četrta stoletja ne pusti vzeti privilegija, da ne bi gostu ponudila in prinesla na mizo tistega, kar vse dopoldne kuhajo v njeni kuhinji in nad čemer zagotovo skrbno bdi. Sama najbolje ve, kaj je za tisti dan nakupila in naročila, da se kuha, zato lahko gostu najbolje priporoča in svetuje. In to počne tako prepričljivo, da resnično ni težav z izbiro in odločitvijo. Ker je njena hrana odlična, ji tudi ni treba odnašati z mize ostankov na krožnikih in gostov spraševati, ali »je bilo v redu«. Želimo ji, da bi še dolgo zmogla, kar si je pravzaprav z veseljem naložila. Del bremena pa z njenih ramen že snemata sin in skrbna, umirjena, delu predana natakarica brez minikrila in odvečnega koketiranja. Kar se ceni – tudi pri gostih.

HRANA V gostilni K rotundi ni potrebe, da bi prelistaval jedilni list – najboljši jedilni list je gospa Branka Grabar osebno. Vse natančno našteje in priporoči. Prekmurske jedi, divjačina, gobje jedi ... Za predjed naj bodo – jurčki na žaru in žlikrof v gobovi omaki, je bilo soglasno omizje Penovih jedcev. Potem smo si ogledovali in oboževali in ocenjevali eno in drugo jed, da bi se nam skoraj ohladili. Jurčki so bili v mesecu maju seveda iz zamrzovalnika, česar pa ni bilo zaznati. Na žaru so odležali ravno dovolj dolgo, da niso bili vodeni, da so se opekli in razvili pravi vonj, da smo jedci vedeli, odkod so nam jih poslali na mizo. Paradižnik češnjevec je bil barvno in količinsko ustrezna dekoracija, in ker se je ujemal z gobami tudi po okusu, se jim je lahko pridružil v želodcih jedcev. Za začimbo je bil česen s peteršiljem v olju. Vse kot mora biti. Prav posebno prijetno presenečenje pa je bil doma narejen žlikrof z mesnim nadevom v gobovi omaki in z naribanim parmezanom kot prilogo. Brez obotavljanja smo mu dali oceno odlično in krožnik »na dušek« spraznili.

Izmed česnovе, gobove, zelenjavne, goveje in morda še kakšne juhe smo si v nedeljo opoldne zaželeli slednji dve. In zgodila se je prava nedeljska domača goveja juha. Ravno prav slana, zlato rjavkaste barve, z rezanci, kuhanimi al dente, jetrnim in zdrobovim cmokom, enakomerno narezanimi koščki korenčka in potresena s svežim sesekljanim peteršiljem. Razveselili smo se, da v kakšni gostilni še skuhamo takšno juho. Zelenjavna juha je bila bogata mešanica vrtnih pridelkov (grah, stročji fižol, bučke, por, cvetača, korenje, mesnata rdeča paprika ...) brez vseh drugih dodatkov. Tudi za prave vegetarijance, so nam pojasnili, ko so nam jo prinesli, in tudi mi nismo imeli nobenih pripomb ter jo družno pojedli, da smo bili vsi za mizo deležni v krožniku prinesenega bogastva, ki zraste na kateremkoli vrtu, samo malo se je treba znojiti in okopavati.

Krožniki, ki jih prinašajo na mizo, so pri Grabarjevih obilno naloženi. Bili smo že skoraj siti, a še radovedni in pripravljeni

na presenečenja. To nedeljo pozno zjutraj ali zgodaj dopoldne so v kuhinji porinili v peč odjoka. Več koščkov slastno pečenega z ravno prav zapečeno kožico in okusno začinenega so ga prinesli tudi na našo mizo in priložili še imenitno pečen krompir. In kako se je jedcem prikupil kozličkov file, odležen v marinadi, po dolgem razkosan na tri dele, domiselno zarezan počez in dopolnjen z umetno oblikovanim krompirjevim pirejem s čebulo? Če so hoteli dati gospodinjji priznanje, so za take jedi rekli, da bi si še angelčki obliznili prste. Ni čudno, da menda od takrat, ko so prvič obiskali gostilno K rotundi, vsi prekmurski Angleži jedo samo še krompirjev pire s čebulo. Tudi vsi dodatki, ki so poskrbeli za vizualno popestritev hrane na krožniku (majhen paradižnik, rezine rdeče paprike in čebule, peteršilj, vejica rožmarina ...), so bili smiselno izbrani in učinkoviti po videzu in okusu. In solata? Motovilc z limono je zadovoljil naše stroge kriterije. Tudi mešana solata ni bila ne premastna, ne preslana in ne prekisla, zelje mlado in mehko, zelena solata pa sveže očiščena in pravilno odcejena, da v solatnem krožniku na koncu ni ostalo jezerce mastne vode, katere kapljica tako rada pristane na gospejinem praznjem kostimu ali gospodovi svileni kravati.

Pa smo pri sladica. Ta dan so na mizah gostov kraljevale jagode s smetano in sladoledom, tu in tam kakšna sadna kupa. Seveda se pri ponudbi niso izneverili klasičnim sladcam. Gospa Branka je na posebnem pladnju gostom prinesla pokazati – tako kot to vedno počne na svoj prav poseben način – slaščičarsko ponudbo tistega lepega nedeljskega opoldneva: gibanica, dateljnova torta, kokosova rezina ter trije zavitki – skutni, jabolčni z orehi in slivov z makom. Ker so nas bile velike oči, želodci pa polni, je predlagala polovične kose, tako da smo poskusili vse zavitke, še zlasti nevsakdanji je bil zagotovo slivov z makom, stara posebnost gospodinjjskega območja Goričkega. Je pa priprava njihovih zavitkov že posodobljena in v skladu z načeli zdrave prehrane, niso premastni, ne presladki in ne preveč zapečeni, razmerje med testom in količino nadeva pa ravno pravnje. Tudi dateljnova torta se je dobro odrezala. Pustila se je ravno prav navlažiti in se na krožniku ponosno ponujala v družbi z mareličnim sladoledom in, kar moramo še prav posebej omeniti, naravno živalsko smetano, ki jo zdaj žal že marsikje nadomeščajo z umetno rastlinsko, okus katere pa zahtevnejšega jedca zelo moti.

In še pika na i oziroma eno od prijetnih presenečenj: na mizo so prinesli doma pečeno kruh, ki je bil videti kot buhtelnji ali majhne lepince. Tisto nedeljo je bil običajen bel in smo ga tudi fotografirali. Pečejo pa ga tudi iz drugih vrst moke ter z dodatki začimb in semen. Škoda časa, da bi v nedeljo kam hodili po sveži kruh, ga raje spečejo sami doma, so nam pojasnili med občudovanjem pekovskega izdelka. In tako so združili prijetno za gosta in koristno za gostitelja.

PIJAČA Ker Penovi jedci nismo pretirani vinopivci, nas niso povabili v kletno vinoteko, smo si pa privoščili vrček odprtega šardoneja. K rdečemu mesu smo sicer izbirali rdeče vino, a se nismo mogli odločiti za nobeno od predlaganih. Kot odlično in cenovno ugodno pijačo nam je gospodarica potem priporočila šardone, ki smo ga med kosilom tu in tam srknili požirek. Bilo je ohlajeno na primerno temperaturo za bela vina in imelo za odprto vino izjemen buke. Odžejali pa smo se z ustekleničeno vodo. Namesto aperitiva smo si zaželeli nekaj neobičajnega brezalkoholnega in tudi dobili – naravni pomarančni sok in naravni mešani sok iz pomaranče in limone z rumeno grozdno jagodo in rdečo jagodo na palčki. Tako lahko posredujemo informacijo iz prve roke, da tudi taka brezalkoholna pijača spodbudi čutila, da so pripravljena na uživanje ob kulinaricnih dobrotah.

CENA Pravzaprav so si cene v naših gostilnah, gostiščih in restavracijah na moč podobne, a če natančno sledite izkušnjam Penovih jedcev, potem že veste, da se kakovost živili in priprave hrane, odnos do gosta in postrežba, urejenost lokala in količina hrane od lokala do lokala razlikujejo. Tokratna kar obilna in tudi zelo okusno pripravljena pojedina nas je stala na osebo s sicer skromno pijačo vred nekaj več kot 28 evrov na osebo. Najboljše doslej!

Na svidenje v juniju

Etelka Donša (1908-1991)

Po pripovedovanju Marije Balaško: »Etelka so bili stara dekla. Nikdar so se nej ženili; so pa bilij strašno dobra ženska. Vse so znali zašiti. S toga so se preživljali. Če smo jim kaj dali, so za delo prosili menje. Šivali so pa radi takše gospočke gvante.«

Tetice sa

Bojan
Zdravec

V začetku tipične obcestne vasi Noršinci pri Murski Soboti stoji vila iz leta 1905. Ime je dobila po njenih takratnih lastnikih, vila Donša. Izvedel sem, da je na tem dvorišču nekoč stala znana gostilna. Vanjo so zahajali možje in fantje iz Moravec, Noršinec in Martjanec kar po njivah. Potomec teh gostilničarjev je bil Jožef Donša, poročen z Ano Hochstätter - Nett. Preudaren Jožef je bil po poklicu tesar. Njegova zasluga je gradnja lesenega mostu v bližini vasi, in to brezplačno. Tesar je imel z ženo pet otrok: Ilono, Joli, Etelko, Jolanko in sina Jenöja. Ilona in Joli sta umrli kot otroka. Jolanka se je poročila s Štajerjem iz Mlajntinec, Jenö si je prav tako ustvaril družino, Etelka pa se je odločila za samski stan. Kot otrok si je pri padcu zlomila nogo, ki ni nikoli prav zarasla.

Delo ljudskih zdravilcev verjetno ni uspelo

Ljudski zdravilci kosti in sklepov so zdravili po ustaljeni metodi; najprej so primerjali

kev. Ko je bila že starejša, si je mobilnost olajšala z motornim triciklom, s katerim se je vozila naokrog, v Mursko Soboto ali v martjansko cerkev. »Tricikel se ji je večkrat pokvaril,« je

povedal njen sosed Gusti Balaško, ki ji ga je moral pogosto popravljati. Za to mu je zastoj sešila srajco.

Igla in platno sta bila njena

Čeprav je bila bolj ali manj doma, so jo ljudje daleč naokoli dobro poznali. Tisti, ki se je spominjajo, pravijo, da je bila neverjetno karizmatična.

V otroških letih je kazala zanimanje za šivanje. Postala je znana šivilja v Prekmurju. Leta 1930 je bila prvič mentorica na šiviljskem tečaju v Martjancih. Njeno glavno poslanstvo je bilo, da je ljubila življenje. Z življenjskimi preizkušnjami se je spoprijemala kot z delom življenja. O takih ljudeh pišemo in se jih spominjamo zaradi sposobnosti, da znajo preživeti in se spoprijemati z življenjsko situacijo. Poznamo ljudi, ki svoje življenje podredijo karieri. Ko doživijo neuspeh, se jim življenje podre. Manj so nam znani ljudje, ki izberejo samskost zato, da bi se bolj celostno predali drugim ljudem. Ko jih doletijo življenjske preizkušnje, se prekalijo v svoji izbiri in se še globlje predajo svojemu stanu. Ob njih čutiš, da so izpolnjeni,

Rojstna hiša Etelke Donša. V skrajni desni sobi s pogledom proti oknu je sedela za šivalnim strojem.

da ne bežijo, ne iščejo nadomestila, in da so v trenutkih boleče samote mirni in lepi.

Odločitev za samskost je temelj za osebnostni razcvet, tudi če motiv ni v prvi vrsti služiti drugim. Ena izmed takih je bila Etelka Donša, ki je prevzela asketski način življenja. Taki ljudje, če niso svetniki, odidejo nekaj let po smrti v pozabo. Potomcev, ki bi se jih spominjali, nimajo. Prav je, da pišemo tudi o njihovem dobrem delu, ki so ga opravili. Jožefa iz M. Sobote je za babičino samsko sestro vestno skrbela za časa njenega življenja. Po njeni smrti se pa svoje *tetice* spominja na pokopališču, z obnovo njene rojstne hiše in njej posvečene sobe.

V sredini sedi Etelka za šivalnim strojem znamke Singer. Na obeh straneh sta njeni vajenki. Levo je Terezija Horvat, ki nam je pripovedovala o vajenskih letih pri mojstrici Etelki.

Desno Etelka, levo njena sestra Jolanka v mladih letih

poškodovano kost z zdravo parno kostjo. To je bila *inspekcija*. Nato je sledila *palpacija*. Zdravilec je s prsti otipal kost in včasih že s tem ugotovil prelom. Ko je postavil diagnozo, je začel ukrepati. S hitrimi prijemi je kost zravnil, mesto preloma pa narahlo zmasiral, nakar je začel fiksirati ud. Za imobilizacijo so največkrat uporabljali predivo, namočeno v žganju, ki so ga tesno ovili okrog boleče okončine, nato pa ga namazali z beljakom, ki je napravil obvezo trdnejšo, žganje pa je delovalo kot anestetik. Prek tega zavoja so ud tesno povezali z ozkimi trakovi iz domačega platna. Za trdnejšo imobilizacijo so uporabljali deščice, imenovane *shale*. Z njimi so obložili ud, fiksirali pa so jih s trakovi iz domačega platna. Imobilizacija je trajala navadno pet tednov. Zdravilec je večkrat kontroliral zdravljenje. V tem času je kost morala zarasti. Če po šestih tednih še ni zarasla, zdravljenje ni bilo uspešno in preloma niso več zdravili. Pri Etelki poseg po vsej verjetnosti ni uspel. Zlomljena noga ni več rasla in njena hoja je bila vse življenje motena. Veselic ni obiskovala, ker ni mogla plesati. Tudi če ni bilo nujno, ni hodila nikamor, razen v cer

Pisalo se je leto 1929, ko je nastala ta fotografija s šiviljskim mojstrom Novakom iz Murske Sobote, pri katerem je Etelka opravila mojstrski izpit. Etelka sedi skrajno desno.

ile fejest dikline

Pranečakinja Jožefa je bila na svojo tetico zelo čustveno navezana

»Mama mi je umrla, ko sem bila gimnazijka, oče pa, ko sem končala študij. S tetico sem živela od svojega rojstva; bila je steber naše družine, izžarevala je dosti pozitivne energije. Imela je pozitivno vero v Boga in v otroke. Nikogar ni nikoli obsojala. Do vsakega je imela pravi pristop, pošten, iskren. Marsikdaj se je kaka stranka v delavnici pritoževala zaradi problemov, toda tetica Etelka je vse obrnila na pozitivno. Svoje mnenje je izrazila, toda nikoli ne z grožnjo. Kot mlado dekletce sem bila ponosna, da so se pred našo hišo ustavljali avtomobili, ki so bili takrat še redkost.

Pogosto sem se skrila kje v kot in prisluškovala pogovorom odraslih žensk, ki so si zaželele takšne in drugače

ne obleke, čipkaste, malo ohlapno krojene ali oprijete. Ne morem vam povedati, s kakšnim žarom in ljubeznijo se je lotila platna. Iz nje so kipeli veselje, radost, sreča, ko je bila obleka gotova. Kot otroku mi je nemalokrat sešla kakšne punčke iz cunj. Škoda, da si nisem nobene shranila za spomin.

Tetica je umrla zadnja od mojih najbližjih sorodnikov. Takrat sem bila v zadnjem letniku študija, ko jo je leta 1987 zadela možganska kap. Tri leta je preživela v domu ostarelih v Rakičanu.

Redno sem hodila iz Ljubljane, da sem jo obiskovala in se z njo potrpežljivo pogovarjala, ker je po kapi težko izgovarjala besede. Spet se je jokala, da mi ne more pomagati, a se kmalu nasmejala, da

sem ob njej. Skoraj vsak dan sem bila pri njej v domu. Leta 1991 se je pridružila angelcem v nebesih. Takšni ljudje, kot je bila ona, so angeli na zemlji. Pogosto se odpravim k njej na pokopališče in sem v mislih

z njo. Izpolnila sem ji željo in jo dala pokopati spredaj na pokopališču. Zelela je biti čim bolj ob cesti, ker tako gledala, kdo se pelje mimo. Torej ji ni dolgčas. Tak je bil njen humor.»

Etelka je bila vsekakor ena od rokodelcev, ki so izražali svojo notranjost. To že lahko predvidevamo po številu naročil za obleke.

V Norščincih živi devetinsedemdesetletna Terezija Horvat, rojena Mikola, ki se je pri Etelki Donša kot vajenka izučila šiviljskega poklica

»Štiri leta in pol sem bila vajenka pri mojstrici Etelki. Vsak dan sem hodila k njej iz Lukačevca, kjer sem bila doma. Moja mojstrica je bila dobra šivilja. Dela se je izučila v Murski Soboti pri šnajdru Novaku, ki je imel delavnico poleg evangeličanske cerkve. Tudi ona je pri njem začela kot vajenka. Po letih priučitve je ostala doma in po mojstrskem izpitu odprla delavnico. Leta 1948 sem prišla k njej za vajenko, da bi spoznala osnove šivanja, ampak sem vztrajala dlje časa. Pri Etelki sem spoznala, kako lep je poklic šivilje, kako lahko nekdo z ljubeznijo sešije lepo obleko. Starejši moške so naju izzivali, da se ne bova nikoli zveličali, ker ljudem šivava preveč modne obleke in ti postajajo vzvišeni. Res, mojstrica je šivala ljudem po želji, najraje pa se je lotila ženskih oblek po meščanski modi, ki je prihajala iz velikih mest. To pa je bilo v nasprotju z vaško miselnostjo. Včasih smo bile štiri vajenke, toda povečini so prihajale od jeseni do pomladi in niso tako kot jaz vztrajale, da bi postale šivilje z izpitom. Najin delovni dan je potekal precej pestro. Etelka je zjutraj rada poležala v topli postelji,

tako da sva z delom začeli ob osmih zjutraj. Mojstrica je likala, risala kroje in rezala platno. Jaz pa sem šivala na šivalni stroj znamke Singer. To je bil takrat njen edini stroj. Ko mi ni uspelo, da bi nastal šiv, mi je Etelka pomagala. Medtem pa sem jaz opazovala ali sem pometala prednjo hišo, kjer je bila delavnica in njena soba. V to sobo so stopali ljudje z naročili za šivanje. Bili so od vsepovsod, od daleč in blizu. Izobraženi in neizobraženi, kmetje, delavci, profesorji, odvetniki, zdravniki in drugi. Oglasile so se soboške gospe z željami za večerne obleke. Koliko je računala za delo, nikoli nisem izvedela. Nikoli ni nič omenila, jaz pa tudi nisem vprašala. Ko je bilo treba kupiti material, sukance in platno, je Etelka s svojo sestro Jolanko počasi s cekarjem pešala proti Murski Soboti. Ob dvanajstih je njena mama Netika skuhala kosilo in sledil je počitek. Jaz sem za uro in pol odšla domov, kjer sem se najedla, in zopet prišla nazaj, da sva nadaljevali šivanje. Dela je bilo zelo veliko. Včasih naju je prišel pogledat njen oče Jože, upokojeni tesar. Bil je velik in močan človek, ki si

je pri hoji pomagal s palico. Rad je govoril o časih, ki so bili nekoč, ko je bil še mlad. Nato se je spet utrudil in šel k popoldanskemu počitku. Delo sva končali nekje ob peti uri popoldan. Skoraj vsak dan je šla v cerkev. Bila je zelo pobožna ženska in je po veri tudi živela. Nikoli ni nikomur storila nič slabega. Vse, kar je povedala, je večkrat premislila. Nekje okrog leta sedemdeset si je kupila motorni tricikel. Takrat sem jaz s kolesom za njo zaostajala. Pri njej sem se naučila šiviljskih spretnosti. Po dobrih štirih letih sem tudi jaz opravila šiviljski izpit. Dajala mi je življenjske nasvete in me spodbujala, da sem ostajala trdnega značaja. Bila je zelo inteligentna ženska in napredna v svojih idejah. Razumela je vsakega človeka, še posebej se je dobro ujela z mladimi ljudmi. Z njeno pranečakinjo Jožico sta bili pravi prijateljici. Ta je po njej podedovala pamet, saj je tako bistra, kot je bila ona. Etelka nikoli ni bila poročena. Imela je snubca, izučenega krojača. Ni privolila v poroko zaradi ene krajše noge. Izbrala si je tak način življenja, kot ga je imela njena teta Marija, očetova sestra, ki je živela prav

Terezija Horvat pripoveduje o svoji mojstrici.

tako samsko življenje. Fanta, ki jo je hotel vzeti v zakon, pa je imela zelo rada, tudi ko se je on preselil v mesto. Tako je ostala skupaj s starši in pri sestrični družini. Nekaj časa je pri njih živel še njen brat z družino.

Preživela je številne dogodke. Spominjam se devetih ljudi, ki so drug za drugim umrli v tej vili. Na koncu je ostala le s pranečakinjo Jožefo, ki ji je pomagala, da se je izšolala. Svoja leta je preživljala doma in do zadnjega se ni ločila od šivalnega stroja in platna.»

Prvi Etelkini sosede, Marija Balaško in desno njen sin Gusti. Zada je za njo sedi njena snaha. Levo od nje pa sosod Štefan Banko.

Motorni tricikel s katerim se je karizmatična šivilja vozila naokoli. Tudi po tem je bila znana med ljudmi.

Pater doktor Vinko Škafar, doktor pastoralne teologije, o samskem načinu življenja in pomenu tega za družbo

»Človek se lahko uresniči v zakonu in v samskosti, čeprav je najbolj naravna in pogosta uresničitve v zakonski in družinski skupnosti. Ne moremo reči, da nekdo, ki ni poročen, ne more živeti v polnosti. Saj vemo, da je življenje odvisno od tega, ali nekaj naredimo iz ljubezni do bližnjega (Mati Tereza), na ravni znanosti ali kulture (Jože Plečnik, Michelangelo). Ali da narediš nekaj dobrega za druge in se v tem položaju dobro počutiš. Življenje ne uspe v tem, če si poročen ali ne, ampak v tem, če ljubiš ali ne ljubiš, in v tem, če kaj dobrega narediš za drugega človeka ter si zadovoljen s svojim življenjskim položajem. Drugo pa je v krščanstvu, kjer se je tudi Jezus Kristus odločil za samsko življenje. Poudaril je, da te odločitve nekateri ne bodo razumeli. V krščan-

stvu se redovniki obeh spolov odločijo za samsko življenje v Cerкви zaradi Kristusa, ki je bil neporočen, da je bil na razpolago Božjemu kraljestvu. Dejal je: Kdor more razumeti, naj razume.»

Etnologinja Jelka Pšajd iz soboškega muzeja o šiviljskem poklicu

»Vsekakor so bile pomembne šivilje in moški del šiviljske obrti v naši pokrajini, tako v Prekmurju kot v pomurski pokrajini in širšem okolju. Lahko bi rekla, da so spadali med rokodelce, kot so rezbarji, kovači in drugi.

Mogoče je bilo v šiviljskem in krojaškem poklicu manj pozornosti za osebnost oziroma posameznikovo umetnostno naravnost. Rezbar je lahko bolj odražal svojo notranjo

umetnostno naravnost kot šivilja. Šivilja in krojač sta morala slediti modnim zapovedim, ki so bile v različnih dobah različne. Ampak nekatere šivilje so bile bolj ali manj drzne in so si upale več in so več mode in znanja izrazile v teh krajih. Večinoma pa so sledile modnim smernicam in so šivale tako, kot je bilo modno zapovedano. Bile so pomembne. V preteklosti je veliko žensk šivalo predvsem

za svoje domače potrebe, predvsem spodnje perilo. Kasneje so bile specializirane šivilje za šivanje spodnjega perila. Ponavadi se je izkazalo, ali delajo z dušo ali ne. Mnoge šivilje so nekoč hodile na štero. Družina je naročila obleke za vse člane.

Šivilje so prišle na dom in so tam šivale ves teden in po končanem delu so zopet šle drugam ali nazaj domov. V glavnem so šivale doma.»

CELI SVET

Alenka Figura

G. Petrovci-Modra- Bratislava-Šenkvice

Slovaško-prekmurske poročne črepinje

Božič je bil zanjo že od nekdaj čaroben čas v letu. Pa ne za deklico z vžgalicami, temveč za punčko z očmi barve mandljev in dateljnov, s čudovitimi očmi, ki jih nikoli ni marala. Ob božiču so v njihovi družini ustvarjali harmonični splet pričakovanja rojenega - sjoča jelka, vonj sladkih »delicij«, predvsem pa vonj »oplatice« (slovaška tradicionalna božična jed). V nekem trenutku, morda je bilo pol hladno pol toplo jutro, kakršno je značilno za konec poletja, pa je punčka preprosto pustila za seboj gričke Goričkoga in zaslanjani lenobni ritem vsakdana. Nisem mogla verjeti, bila je namreč zelo navezana na svojo družino in domače okolje.

Zdaj je ne morem več imenovati punčka, navsezadnje se je pred slabim letom, pri triindvajsetih, poročila. Sedaj živi na Slovaškem že skoraj deset let, pa se ji še vedno dogaja, da ob slovesu od doma odhaja v solzah. Nostalgija za starši, sestrama, prijatelji, občutek nezmožnosti, da bi spremljala odraslanje svojega nečaka. Odmaknjena od izvora in izvira svojega življenja samo intenzivneje čuti pripadnost prekmurskemu koščku sveta.

Alenka poudarja, da je in bo za vedno ostala Slovenka, nikoli se ne bo počutila Slovakinja, čeprav Slovaška zanjo ni popolnoma neznan svet, saj jo nanjo vežejo mama Slovakinja in tamkajšnji sorodniki pa tudi mož, strasten navijač nogometnega kluba Slovan Bratislava. Niti slovaški jezik ji ne predstavlja ovire, ker ga govori že od malega. Na Slovaškem sicer nima možnosti komunicirati po slovensko, se pa kljub temu velikokrat zaloti, da razmišlja v prekmurščini. Ko se mudi na kakšnem kratkem obisku doma, se dogaja ravno nasprotno, v mislih ima same slovaške besede. Zanimivo pri njihovi družini je, glede na to, da tvorijo krasno slovensko-slovaško navezo, da med seboj govorijo nekakšno mešanico obeh jezikov. Recimo, stavek začnejo s slovaško besedo, končajo pa v prekmurščini, odvisno pač, katere besede se najprej spomnijo.

Alenka se je po končani osnovni šoli v Gornjih Petrovcih odločila za srednjo vzgojiteljsko v Modri na Slovaškem. Omenjena šola je le nekaj metrov od stanovanja njene babice, zato se je to izkazalo za najugodnejšo rešitev, pri babici pa je živela kar devet let. Po opravljeni maturi se je vpisala na Pedagoško fakulteto v Bratislavi. Pripominja, da se je v Bratislavi včasih celo izgubila, sedaj pa se veliko bolje znajde v osrčju bogate arhitekturne dediščine in na vedno polnih ulicah. Na ulicah pa ogromno prosjačenja, včasih pristnega, včasih že kar nasilnega, veliko spretnih prstov, ki v rekordno kratkem času iz torbe ukradejo denarnico, telefon ... Alenka vežejo na prestolnico lepi spomini iz lastnih in obenem tudi študijskih let obeh sester. Žal Slovencem, predvsem mladim, Bratislava predstavlja zgolj poceni zabavo ob novem letu. Mesto, ki je od našega Prekmurja oddaljeno le kakšne štiri ure vožnje, ohranja tradicijo, pa naj bo to folklor, keramika živih barv ali tradicionalna kuhinja. Ob tradicionalni slovaški kulinariki se spomnim na moj edini, vendar upam, da ne zadnji obisk pri Alenki, ko me je peljala poskusit »bryndzových halušiek«, jed iz krompirjevega testa, podobno miniaturnim njokom, pomešana z ovčjim sirom in pečeno slanino. Sama je naročila nekaj bolj običajnega, saj

menda ni hotela zmaličiti okusa po »bryndzových halušiek« iz mamine kuhinje. Na tem mestu velja omeniti, da na Slovaškem nimajo bučnega olja, za katerega bi večina Prekmurcev verjetno prodala dušo hudiču, če bi bilo potrebno.

Čeprav bi lahko rekli, da sta si naroda pa tudi jezika v marsičem podobna, državi celo pogosto zamenjujejo, se Alenki zdi, da so Slovaki manj zadržani, bolj odprti kot Slovenci. Negativno pa jo včasih presenetijo z vprašanji: »Kdaj greš domov v Jugoslavijo?« ali »Ti si iz Jugoslavije?« Torej nas mnogi še zmeraj dojemajo kot enotni del Balkana.

Vzporednice med državama najde tudi v vedno bolj množičnem organiziranju obritoglavcev in njihovem odklonilnem odnosu do tujcev, kar Alenka na Slovaškem, kljub možu Slovaku in sorodnikom, tudi je. Zdi se ji, da imajo odklonilen odnos celo Bratislavčani, saj imajo tudi predsodke do prebivalcev drugih krajev v svoji republiki. Pripominja, da so, podobno kot povsod drugje, ljudje na podeželju prijaznejši in gostoljubnejši kot v mestih. Sama živi v vasi Šenkvice, od koder prihaja njen mož, atmosfero tamkaj primerja s prekmursko in se zaradi tega tam počuti podobno kot doma. Če je za preteklost veljalo, da imamo v Sloveniji višji standard od slovaškega, pa sedaj velja, da se, tudi z uvedbo evra tamkaj, med državama brišejo še zadnje razlike. Podobne probleme imamo tudi z zaposlovanjem. Alenka, reci-

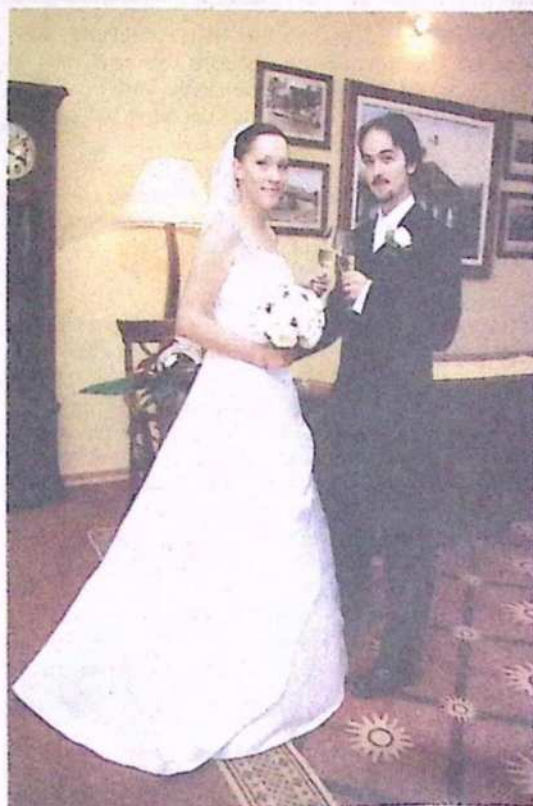
Katedrala sv. Martina v Bratislavi

mo, ni mogla dobiti primerne zaposlitve, zato se je odločila, da bo kot podjetnica odprla otroški kotic, nekakšen zasebni vrtec v malem, ki bo prav kmalu začel delovati.

Ko sva se pogovarjali o podobnostih in razlikah med slovaškimi in našimi običaji, je z gotovostjo zatrjala, da se ji nekateri slovaški običaji in predvsem svečani dogodki zdijo boljše in lepše zastavljeni kot slovenski. Tako za maturantski ples pravi, da maturanti novembra, ko je ples, dobijo zelene pentlje, ki simbolizirajo upanje, in jih nosijo vse do mature. Za maturantski ples pripravijo skeče, ki so nekakšen »lajtmotiv« celotnega programa, zato je vse malo bolj veselo in nekoliko manj uradno, kot smo vajeni pri nas ob enaki priložnosti. Seveda pa je tudi svečano, pleše se valček s starši in zabava traja do jutra.

JE RINGIŠPIL

Poročna fotografija Alenke in Janka

Ob njenem pripovedovanju sem dobila občutek, da tamkajšnji maturantski ples staršem ne predstavlja tolikšno finančno breme ter da je bolj na ravni osemnajstletnikov kot tovrstni plesi pri nas, pri katerih se že skoraj pretirava in je preveč veličastno. Po maturantskem plesu in maturi pa je Alenka čakala še veliki zrelostni izpit, poroka namreč.

Alenka sama zase pravi, da je morda konservativna, ker se ji današnji trendi partnerskega življenja ne zdijo prav nič privlačni. Pripominja pa, da jih seveda sprejema in razume. Vendar si zase nikakor ne bi mogla predstavljati poroke »v troje« ali dolgoletnega »koruzništva«. Meni, da razmišlja na tak način tudi zato, ker prihaja iz duhovniške družine. Verjetno je najpomembnejši razlog za čedalje manjše število porok sledenje subjektivnim potrebam in ne kot nekdaj družbenim normam. Alenka pa se ne ozira za družbenimi normami niti za obstoječim trendom, temveč odločitev za poroko pojmuje kot najodličnejšo stvar v svojem življenju.

Na poroki Alenke in Janka je bila večina Slovencev, Slovakov je bilo veliko manj. So pa Slovaki poudarjali, da jim bo ta poroka ostala v nepozabnem spominu predvsem zaradi glasbe. Nikakor niso mogli ujeti ritma, zdef se jim je smes in nenavaden, razumeli so ga kot nekakšen skrajno popačen ritem tistega, ki so ga vajeni. Na poroki se niso vrteli samo slovensko-slovaški svati, temveč tudi običaji. Poleg našega tradicionalnega prodajanja čevlja in kraje neveste je Alenki najljubša slovaška »odobierka«, ki pomeni nekaj takega kot slovo od staršev. Pred poročnim obredom žene pojejo prelepo pesem z naslovom Zbogom ostanite mami in pravi. S to pesmijo se nevesta simbolično zahvali staršem za prejšnje ljubezen in skrb ter se poslovila od otroškega, samskega življenja.

Po polnoči, ko ženin in nevesta dejansko postaneta mož in žena, je poročna zabava popestril slovaški običaj, pri katerem se mladoporočca usedeta vsak na svoj stol, svatje ju dvignejo v zrak, vmes pa pojejo pesem Slovo od samskega življenja. V »zraku« ženin in nevesta s kozarcem šampanjca nazdravita novemu, skupnemu življenju. Prazna kozarca razbijeta, saj črepinje figurativno pomenijo srečo, obenem pa ju svati zopet spustijo na tla. Nato mora ženin črepinje in denar, ki ga svati mečejo med črepinje, pomesti pod nevestino krilo. Ženin naj bi bil ponavadi tisti, ki skrbi za materialne dobrine. Drugi mu pri tem tudi nagajajo, ko črepinje potiskajo čim dlje od neveste. Sam običaj je zelo zanimiv in simbolizira blagostanje, ki naj vlada v zakonu.

Kljub zakonski sreči, ki jo je našla na Slovaškem, pa Alenka sanjari dalje. Pravi, da bi se nekoč želela vrniti domov, kar niti malo ne preseneča, navsezadnje se v njej prepletajo veje in vejice nemirnega prekmurskega hrepenenja. Res ne vem, v čem je skrivnost prekmurskega okolja, da izgubljenca skoraj zmerom privabi nazaj, v prvotni habitat. Ali gre za preveliko odvisnost od tega koščka sveta, za strah in pomanjkanje kozmopolitskega duha ali je morda posredi res čista ljubezen?

Novi most (most SNP, Bratislava) z restavracijo UFO na vrhu

Družinski piknik v grajskem parku sredi Murske Sobotice

Mački Muriji zavzeli soboški park

Sobota v soboškem parku je bila taka, kakršno si lahko le želimo za družinski piknik: vroče, pestro, razigrano, veselo, pojoče in dišeče ter zanimivo za mlado in staro

Tudi nočno neurje z močnim dežjem, ki je divjalo nad Prekmurjem v noči s petka na soboto, ni skalilo ali onemogočilo družinskih piknikov na travi v grajskem parku. Prav je, da govorimo v množini, kajti park so dobesedno preplavile družine z majhnimi otroki, ki so s sabo prinesle odeje in hrano. Resda se je vse skupaj zaradi dežja začelo malce bolj pozno, toda kljub temu je bilo za vse načrtovano v organizaciji Mestne občine Murska Sobota dovolj časa.

V popoldanskih urah so park preplavili različni mački Muriji – vanje so se s pomočjo spretnih vzgojiteljic, ki so poslikavale otroške obraze v mačje, spremenili otroci. Vse skupaj pa je ustrezalo sklepnemu delu prireditve, v katerem je nastopila Neca Falk s pesmimi o mačku Muriju; z njo sta na kitari zaigrala Jerko in Vilko Novak, ki sta zaslužna, da so čudovite pesmi dobile melodijo in že 25 let razveseljujejo otroke. »Zakaj ni tako v tem parku vsak teden ali vsaj enkrat mesečno,« to je bila najpogostejša pripomba

Velike lutke – maskote so manj velike in strašne, če se sklonijo in podarijo bonbonček.

Primož in Miran sta jo zagodla marsikomu, tudi županu Antonu Štihcu, ko naj bi z njima pel Kuža pazi; iz zagate so ga rešili majhni pevci Vrta Murska Sobota.

Labodki iz Gozdička so se pred nastopom takole postavili pred naš objektiv.

Delavnice soboških vrtcev, osnovnih šol, glasbene šole in Venusa so bile skoraj ves čas zasedene.

naših naključnih sogovornikov, ki smo jih zmotili v njihovih pikniških koticah – na odejah pod senčniki ali v senci dreves. Nekateri so imeli s sabo sendviče, drugi so si prinesli pečene pice, si naročili pomfri in čevapčiče ... nekateri pa so »piknik« vzeli zelo resno. Kdo se ne bi tega dne veselil, saj je bilo vsega na pretek, tudi zastoj lučke, v mačji glasbeni delavnici pa so poslikavali obraze in nohte, izdelovali verižice, se igrali družinski človek, ne jezi se, plesali s plesno šolo Devžej, skakali po gradu, izdelovali in spuščali zmaje in še in še.

Bernarda B. Peček

Kakšne lepe rožice na rožici ...

Neca Falk, Jerko in Vilko Novak s pesmimi o mačku Muriju – so bile bolj pri duši in v spominu mamic ali otrok?

Babice znajo poskrbeti za udobje: ravno prav mehke odeje, hladilne torbe, zloščljivi stoli ...

Če je piknik, je pač piknik, zato sveže pečeni čevapčiči in ražnjiči ne smejo manjkati.

Malce sence pod šotorom, sendvič in lučka – pa veliko dobre volje

Ko je maček Muri lačen, gre na kosilo, pa ne k Debeli kravi, ampak kar v park na pomfri.

Evropska srečanja

Krajša ali daljša potovanja so zaznamovala precejšen del mojega prostega časa in tudi delovnih obveznosti v zadnjih letih. Kot profesorica geografije sem dobila priložnost sodelovati pri pripravi in izvajanju projekta Comenius z zgornjim naslovom, ki ga podpira Evropska unija in ki smo ga na Gimnaziji Murska Sobota začeli izvajati septembra 2008. Na fotografiji (desno) sem v družbi Portugalke Luise in Norvežanke Irene med sprejemom v rezidenci župana v mestu Armagh na Irskem, kjer smo začeli snovati naš projekt.

Delft je nizozemsko mesto s cenjeno modro-belo keramiko. Po nekaj uvodnih navodilih mojstrice smo imeli priložnost sami poslikati unikatne izdelke, ki so nam ostali za spomin. Sama sem narisala metuljčka, ki je na posnetku, seveda s pomočjo 'plonk' listka.

Norvežani so nas očarali z delovnimi razmerami, navdušeni pa smo bili tudi nad racionalnostjo in praktičnostjo šolske opreme in sistema. Zbornica šole se je zvečer spremenila v elegantno restavracijo, za kar so poskrbeli kar sami učitelji. Pred večerjo pa je bil tudi kulturni program, ki ga je v istem prostoru pripravila šolska džezovska skupina.

Zima na Norveškem je bila ob našem obisku na vrhuncu, a kljub polarnemu vetru nama z Marusjo raziskovalni duh ni dal miru – ribjo tržnico v Kristiansandu je bilo vredno videti.

Začetki snovanja projekta segajo v leto 2007, ko sva s kolegico Natašo Benkič potovali na Severno Irsko, kjer sva se udeležili mednarodnega Comeniusovega seminarja, na katerem sva spoznali bodoče sodelavce pri projektu. Namen projektov Comenius je sodelovanje med evropskimi šolami, pri čemer se sodelujoči odločijo za skupno temo in se z njo ukvarjajo celi dve leti, kolikor traja projekt. Jezik, v katerem udeleženci komuniciramo, je običajno angleščina. Od vsega začetka smo imeli pri snovanju v mislih vsebine, povezane z uporabo obnovljivih virov energije in ozaveščanjem dijakov, njihovih staršev, učiteljev in širše skupnosti o pomenu trajnostnega razvoja v teoriji in praksi. V naslednjih mesecih je ideja dozorela in dobili smo zeleno luč za realizacijo aktivnosti.

Nizozemska odprtost

V skupini profesorjev, ki izvajamo projekt, smo se znašli sociologi, zgodovinarji, informatiki, fiziki, kemiki, geografi, biologi in jezikoslovci iz sedmih evropskih srednjih šol. Težko bi sestavili bolj različno ekipo, kot je naša: od Norveške do Grčije in Italije, od Portugalske do Slovenije. Glavni koordinatorji so najbolj izkušeni sodelavci iz Nizozemske, ki so konec preteklega leta tudi organizirali uvodno srečanje za predstavnike vseh sodelujočih šol. Iz Gimnazije Murska Sobota smo se v majhno mesto Maassluis blizu Rotterdama podale štiri profesorice. V spomin na srečanje smo vsem udeležencem podarile potiskane majice, ki so jih bili vsi zelo veseli in so si jih takoj nadeli za skupinsko fotografijo. Poleg napornega dela pri projektu smo svoje spretnosti uporabljali tudi med obiskom tovarne porcelana v znamenitem Delftu, kjer smo narisali različne motive vsak na svojo ploščico, na koncu pa smo preživeli še zanimiv dan v Amsterdamu.

Norveška toplina

V začetku februarja letos je potekalo v norveškem Kristiansandu drugo srečanje v okviru projekta, na katerem smo se spet zbrali le učitelji in poročali o delu v preteklih mesecih na naših šolah, v različnih delavnicah pa smo se naučili veliko novega in uporabnega. Šola gostiteljica je bila tokrat precej moderna in po programu, ki ga izvaja, zelo podobna naši. Sprejem na šoli je bil v nasprotju z vremenom topel in prisrčen, slovesno večerjo pa so nam postregli kar v zbornici šole. Urnik je bil sicer natrpan, a sva v skandinavskem vetru in mrazu s kolegico Marusjo Uehnik zgodaj zjutraj uspeli obiskati pokrito ribjo tržnico z živimi in neživimi 'dobrotami'.

Italijanska sproščenost

April 2009 se je že prevesil v drugo polovico in pričakovanja pred potovanjem na jug Italije so bila velika. Na projektni sestanek sodelujočih učiteljev in dijakov v Kalabriji smo se tokrat odpravili z vlakom. Nočni vlak – spalnik nas je pripeljal naravnost v središče Rima, kjer smo prestopili in zgodaj popoldne so nas na železniški postaji v Cosenzi pričakali gostoljubni učitelji in družine. Potovanje z vlakom se je izkazalo za zelo sproščeno in udobno, ponudilo pa nam je tudi možnost, da se člani skupine bolje spoznamo ter da se temeljito pripravimo na predstavitev naše države, šole in rezultatov dela v projektu. Po prihodu v Cosenzo je vseh osem dijakov drug za drugim zapuščalo skupino in se podajalo novim doživetjem naproti.

Učitelji z vseh koncev Evrope na uvodnem srečanju v Maassluisu na Nizozemskem v majicah, ki promovirajo projekt. Pred želo smo pozirali kar nekaj časa, iz učilnic pa so nas opazovali razigrani dijaki.

Pogled na veselo množico dijakov v dvorani naslednje jutro naznanjal, da so se začela mnoga nova prijateljstva. Učitelji smo ponosno opazovali mladino in tudi na predstavitvi rezultatov dela so se naši dijaki dobro odrezali; angleški jezik jim je tekel brezhibno, bili so duhoviti in iznajdljivi. Popoldanski del druženja je bil namenjen spoznavanju srednjeveškega mestnega jedra Cosenze skozi katerega nas je na humoren način popeljala skupina pouličnih igralcev. Mesto s predmestji šteje približno 200.000 prebivalcev in je tudi središče province z istim imenom. Eden najbolj znanih prebivalcev mesta je bil filozof in znanstvenik iz 16. stoletja Bernardino Telesio. Njegov spomenik stoji na trgu med poslopjem province in gledališčem – v obeh stavbah so nas prijazno sprejeli. V gledališču smo spremljali celo vajo gledališke skupine, ki je imela tisti večer premiero.

Tudi naslednji dopoldan se je začel delovno, tokrat v šolskem muzeju, kemijskem in fizikalnem laboratoriju, popoldne pa je bil načrtovani izlet v okolico Cosenze zaradi slabega vremena nekoliko skrajšan. Rende leži na vrhu griča, ki ponuja lep razgled daleč naokoli in velja za zbirališče umetnikov, premore bogato zbirko moderne umetnosti in tudi zanimiv etnični muzej. Med našim obiskom je vzbujalo vreme posebno pozornost: namesto običajnih 25 °C ali več in sonca nas je v tem letnem času pričakalo hladno (okoli 10 °C) in deževno vreme. Večina domačinov je bila čisto zares oblečena v zimske jopiče, na ulicah pa smo srečali celo gospe v krznenih plaščih. Nikakor se niso mogli sprizniti s tako neobičajnim vremenom za jug Italije ob koncu aprila. Poleg meteorologov so imeli slabe napovedi tudi seizmologi, saj so tiste dni opozarjali na možnost precej močnega potresa s središčem v bližini Cosenze. Slednje smo izvedeli šele zadnji dan tik pred odhodom domov, ko se napovedi niso uresničile, mi pa tudi nismo bili zaskrbljeni, ker nas gostitelji niso hoteli vznemirjati, poročil v italijanščini pa tako nismo razumeli ...

V petek se je nebo razjasnilo in začel se je uradni zadnji del srečanja. Najprej so na šolskem dvorišču odigrali prijateljske odbojarske tekme mešanih ekip, nato smo vsi udeleženci srečanja prejeli priznanja. Za prijetno razpoloženje sta poskrbela šolski band in pevski zbor s solisti, ki so zapeli nekaj najbolj znanih italijanskih melodij in koncertno dvorano dvignili na noge. Že med koncertom se je začelo precej čustveno poslavljanje dijakov. Veliko iskrenih stiskov rok, toplih objemov in izrečenih obljub za prihodnje tedne in mesece je bilo slišati.

Naša skupina se je popoldne udeležila še izleta v kraj Amantea, ki leži na le nekaj kilometrov oddaljeni obali Tirenskega morja. Ker nam je vreme tokrat pokazalo prijaznejšo, s soncem obsijano podobo, smo za nekaj časa pozabili, da tudi nas čaka slovo že naslednji dan. Nizozemski dijaki so brez oklevanja skočili med v blove, večina pa nas je bila bolj zadržanih in smo poskušali oceniti, kolikšna je temperatura vode ter ali smo uživali v toplih sončnih žarkih. Popoldan se je prevešal že v večer, norčijam na plaži pa ni bilo videti konca. Ob povratku v Cosenzo so se na poti odpirali čudoviti pogledi na hribovito pokrajino z idiličnimi naselji na slemenih, ki so se kopala v soncu in pomladnem zelenilu.

Slovo od gostiteljev so spremljale tudi solze na železniški postaji, še preden je vlak spjel. Mlada prijateljstva so le stežka dojemam minljivost našega obiska. Še dolgo v noč je na poti proti domu tesni kabini osem mladih obujalo spomine na dneve v Cosenzi in

Veseli ob druženju in spoznavanju novih prijateljev je med bivanjem v Cosenzi utrdilo prijateljstva med Saro in Metko. Skupaj z drugimi dijaki že kujeta načrte za prihajajoče poletje.

nalo drugače

Paulični igralci so nam duhovito predstavili stare mestno jedro Cosenze in pomembne ljudi, ki so tam živeli. Znanstvenik in dvorski norček sta hodila na čelu skupine in pripovedovala svojo zgodbo. Drugi smo jima v procesiji sledili po ozkih ulicah od trga do trga.

delalo načrte za ponovno srečanje. Zanimive pripovedi in drvenje vlaka so nas zazibali v spanec, zgodaj zjutraj pa smo izstopili v Brucku na Muri v sosednji Avstriji, kjer je naša 12-članska ekipa začela počasi razpadati.

Delo v projektu se z uspešnim potovanjem na opisano srečanje ni končalo, ampak se bo nadaljevalo tudi v prihodnjem šolskem letu. Sledili bosta spet dve srečanja za učitelje, prvo v Atenah, drugo v mestu Coimbra na Portugalskem.

Potem pridemo na vrsto kot organizatorji srečanja in gostitelji mi. Na Gimnaziji Murska Sobota bo čez slabo leto sklepno srečanje, ki se ga bodo udeležili učitelji in dijaki vseh šol partneric v projektu. V času, ki nas od tega srečanja loči, nas čaka še veliko trdega dela in neprespanih noči, a se ponovnega snidenja dijaki in učitelji na šoli iskreno veselimo. Kljub relativno kratkemu času sodelovanja se je skupina šol v projektu povezala v nedeljivo celoto, ki ne zaznava meja med nami, ampak čuti, da je del velike evropske družine.

Slovenska ekipa profesorjev na izletu v Amanteo: Melita, Nataša in Simona spredaj, Renato pa se za našimi hrbti sprašuje, zakaj bi delali, če je tu tako lepo ...

Vito in Samo ugotavljata, da je Tirensko morje mokro, slano in predvsem hladno. Pozneje so tudi nekateri naši fantje zbrali pogum in zaplavali.

Po vrnitvi v Slovenijo se je garanje za projekt začelo tudi za dijake in potekalo v smeri naslednjega srečanja, na katerega smo se pripravljali. V tem času smo poleg ekoloških tem obravnavali tudi splošne teme o jezikovni pestrosti v EU, o predsodkih in podobnem. Veliko delovnih listov je bilo rešenih, komunikacija med dijaki in učitelji vseh sodelujočih šol je postajala s pomočjo spleta vse bolj intenzivna, pripravljali smo potrebna poročila o delu in se udeležili ekskurzije v Ižakovce, kjer smo si ogledali delovanje bioplinarne, in v Puconce, kjer nas je zanimalo ločeno zbiranje odpadkov

Gostitelji pravijo, da je pokrajina v Kalabriji v tem času leta najlepša. Na poti proti Tirenskemu morju pogledi na čudovite kraje dobesedno jemljejo dih.

Čustveno slovo dijakov ob slovesu nam je vsem seglo do srca.

Slovo od gostiteljev je bilo težko. Ta trenutek ravno čakamo, da vlak iz Cosenze odpelje proti domu, italijanski gostitelji pa so pred vlakom. V zraku je bilo na obeh straneh slišati besede obžalovanja zaradi odhoda, utrnilo se je tudi nekaj solza.

Ko smo v Rimu ujeli spalnik in se namestili, se je vseh osem dijakov stlačilo v eno kabino, ki je sicer namenjena trem, in klepetalo dolgo v noč. Spomini na pretekle dni so bili sveži in niti poškodba prsta, utrujenost ali pomanjkanje prostora v kabini niso preprečili mladim, da bi uživali v druženju.

Podelitev priznanj o udeležbi na projektnem srečanju v Cosenzi je bila slovesna in učitelji in dijaki smo postali ponosni lastniki priznanj. Pridružila se nam je tudi gostiteljica Giulietta, ki se je na vso moč trudila, da bi bili vsi zadovoljni.

Arhivi

znanih Pomurcev

pen jih je odprl

Marija Sreš – misijonska sestra in pisateljica

Leta 1965 je Marija končevala študij na VEKŠ-u v Mariboru. Fotografija jo prikazuje z bratom Tinekom. Ta študij ji sicer ni bil po volji, želela je postati profesorica, a vedoč, da učitelji ne smejo hoditi k maži, je poč izbrala svobodnejši poklic. Študentska leta so bila vendarle lepa, imela je dobre prijateljice in verni študentje so se zbirali v stolnici. To je bila zanjo tudi doba duhovnega dozorevanja – najprej dvoma in odmika od tradicionalne vere staršev, nato iskanja osebnega Boga in spoznanja, da Bog je in da vodi tudi njo – iz tega pa je izšlo brezpogojno spoznanje, da želi postati misijonarka. Pustila je službo in se dobesečno odpravila v neznano.

Najprej je bila želja po izobrazbi, ki jo je iz Bratoncev pripeljala na soboško gimnazijo. Oče se je sicer spraševal, zakaj je to potrebno, a mati jo je podprla in pot se je začela. Fotografija, ki prikazuje tedanji drugi razred, je nastala leta 1959. Marija sedi v drugi vrsti, prva z leve, s pisalom v roki. Očitno je bila ura slovenščine pri prof. Miri Vrečič – slovenščino je imela rada in profesorica je vedno pohvalila njene spise. Na sošolce in profesorje so ostali prijetni spomini, zlasti na razredničarko Ljubico Šuligoj, ki je bila zelo tovariška in prijazna. Tudi ta leta so po svoje prispevala k njeni poznejši usmeritvi: gimnazija je vzgajala v duhu enakopravnosti, v prepričanju, da je žensko samospoštovanje odvisno od izobrazbe in ekonomske samostojnosti.

Marijina družina v Bratonceh leta 1971 – posnetek je nastal pred njenim odhodom v Indijo. Od leve proti desni stojijo: Marija, oče Ivan, mati Katarina in sestra Katarina, zadaj bratje Stanko, Tinek, Andrej in Ivan, spodaj nečaka Simon in Tomi. A pred tem je morala še v Španijo, kjer je domoval njen bodoči red. Tri dekleta so se odpravila najprej v Avstrijo, ker Jugoslavija s Španijo še ni imela diplomatskih stikov, nato pa dalje. V Španiji so jih imeli za begunke, kar pa so odločno zankale, saj niso nameravale zapustiti domovine. Po izpopolnjevanju in učenju tujih jezikov je končno prišla Indija. Tudi tu je morala najprej študirati (gudžeratsko književnost), da bi dobila vizo, in šele nato se je začelo pravo misijonarsko delo.

Marija med staroselkami iz Sabarkhante – pokrajine v državi Gudžerat. Prav njim je posvetila skoraj štirideset let življenja. V začetku ni bilo lahko, pet let je minilo, da so spoznali, da želi v resnici živeti in hoditi z njimi – pri njih, v njihovih domovih. Spoznala je njihovo bedo, nesamostojnost, zatiranje, zlorabljanje in jih začela učiti, kako morajo skrbeti zase, se izobraževati, delati, zaslužiti svoj denar. Ustanovljala je zadruge, jih učila brati in pisati. Njen trud je rodil sadove. Ženske so se začele ukvarjati z vezenjem, zbiranjem mleka, pogozdovanjem, kopanjem vodnjakov – zaslužek pa jim je vzbudil samospoštovanje in občutek samostojnosti in tudi njihovi možje so jih začeli bolj spoštovati – nekateri so se jim celo pridružili, čeprav misijonarke na začetku niso lepo gledali.

Leta 1985 na obisku v domovini. Osemdeseta leta so bila dobra. Ženske v Indiji so se začele spontano organizirati in se izobraževati. Tudi Marija je v različnih obdobjih organizirala tri ženska združenja: Ženska organizacija (Štri sanghatan), lučka (Džjol) in Naprej staroselke (Pragañ mahila mandal). Ob tem se je snovalo tudi njeno literarno delo, a svojih staroselkah je napisala dve knjigi zgodb: Tam, kjer kesude cveto in Doma sem tam, kjer je moje srce, za vzgojo mladih deklet pa knjigo pogovorov Ženska ženski. V tem času pa predstavlja svojo najnovejšo Najprej je bila ženska in druge zgodbe – zapise staroselskih pripovedk plemena Dungi Garasija.

– zapise staroselskih pripovedk plemena Dungi Garasija.

K tako delavnemu in plodnemu življenju sodijo tudi priznanja, čeprav ljudje ne delajo zaradi njih. Fotografija prikazuje podelitev priznanja ljudje odprtih rok, ki sta ga leta 2005 organizirala revija Naša žena in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve – nagrada za nesebično služenje drugim. Gudžeratska akademija literature in umetnosti jo je nagradila dvakrat – najprej za knjigo Tam, kjer kesude cveto, nato pa še za Ženska ženski – nagradili so njeno prizadevanje, saj je kot tujka pisala o staroselcih, ki so jih domači pisatelji prezirli. Njena naslednja knjiga, tako pravi, pa bo o njej sami, saj se zdaj že lahko ozre na prejšnjeno pot.

Prof. dr. Jože Balažič, dr. med.:

Predstojnik Inštituta za sodno medicino MF UL ter predavatelj na Medicinski fakulteti v Ljubljani in Mariboru, Ekonomski in Pravni fakulteti v Ljubljani

Prof. dr. Jože Balažič je bil rojen leta 1954 v Renkovecih. Prekmurje je zapustil pri petnajstih letih. Kariero je po diplomu na Medicinski fakulteti v Ljubljani usmeril v pedagoško delo. Danes predava na več fakultetah v Ljubljani in Mariboru. Poleg tega je tudi predstojnik Inštituta za sodno medicino Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani. Posebno pozornost v svojem raziskovalnem delu posveča etiki in deontologiji v medicini, zanima ga tudi medicinsko pravo. V prostem času rad vrtnari na domačem vrtičku, včasih tudi rad potuje.

Prof. dr. Balažič je odrasčal v kmečki družini z bratom, mamo in staro mamo, oče je namreč veliko časa preživel na delu v tujini. Tisti časi so bili težki. Osnovno šolo je obiskoval v Turnišču. »Po pouku sem delal na kmetiji, njiha in travnikih – »senžatih«. Kljub temu smo otroci zmeraj našli kaj časa za nogomet, različne igre, za plezanje po drevesih ipd. Vedeli smo za vsako ptičje gnezdo, kaj je notri in kdaj bodo mladiči. Bilo je pestro in ob večerih idilično. Drugače kot to mladi doživljajo danes.« Vse razrede osemletke je končal z odličnim uspehom, nato pa se je pri petnajstih preselil v internat v Maribor, kjer je nadaljeval izobraževanje na takratni Gimnaziji Miloša Zidanska, danes II. gimnaziji Maribor. Uvidel je, da je gimnazija nekaj drugega kot osnovna šola in da se je treba resno učiti. Privaditi se je moral na novo okolje in tudi znanje iz osnovne šole je bilo ponekod pomankljivo, npr. iz naravoslovja. »Približno v pol leta sem s trdim delom presešel manjko, in ko vidiš uspehe in kako napreduješ, je motivacija še večja.« Gimnazijo je končal z odličnim uspehom, zaradi česar mu ni bilo treba opravljati mature.

Kot otrok je razmišljal, da bi vozil kamion, kasneje pa se je navduševal nad pravom. Tako je razmišljal še v četrtem letniku gimnazije, dokler se s sošolcem nista odločila, da bosta na informativnih dnevih v Ljubljani obiskala še Medicinsko fakulteto. Tako je pravo nekako pristalo na drugem mestu, vpisal se je na medicino in opravil sprejemne izpite. »Ko greš iz gimnazije na fakulteto, si prepričan sam sebi, nihče te v nič ne sili. To je nekakšno nadaljevanje zrelostnega izpita, kot pravimo maturi. Takrat je študij medicine trajal pet let in na začetku se je zdelo dolgo. Nato je kar naenkrat minila polovica in vsak dan je bil bližje diplomi.« Diplomiral sem, a naziva doktor medicine nisem prejel, saj nam je Kardelj ta naziv odvzel in nam dal naziv zdravnik in ne doktor medicine. Nekaj let kasneje so nam naziv vrnil in nam podelili nove diplome.« V teh letih pa se je nekoliko spremenil tudi študij. Danes traja šest let, k spremembam pa so pripomogli tudi nova dognanja, odkritja, razvoj v tehnologiji pa tudi informacijska tehnika. Takrat so profesorji na predavanjih uporabljali klasične diapozitive v črno-beli tehniki, danes pa si predavanj brez računalnika in druge tehnike ni mogoče predstavljati.

»Odločil sem se za akademsko kariero«

Prof. dr. Balažič se je po diplomu kar hitro usmeril v akademsko vodo. Takrat je imel diplomant medicine za nadaljevanje študija dve možnosti: ali magistrerij in nato doktorat, ali pa t. i. strogi doktorski izpit oz. rigoroz. »Odločil sem se za slednjo možnost. Ta izpit se mi je zdel kar težek. Trije ugledni profesorji so spraševali vse, kar jim je prišlo na misel, s katerega koli področja medicine.« Doktoriral je leta 1992 na Univerzi v Ljubljani. Oktobra 2006 je postal redni profesor, kar je razmeroma hitro. Zadostiti je namreč potrebno zahtevnim kriterijem in opraviti določen obseg znanstveno-raziskovalnega dela, da lahko od asistenta napreduješ do naziva docent, izredni profesor in nato redni profesor.

Po diplomu je sledila obvezna dveletna splošna praksa. V tem času se je bilo treba tudi odločiti za področje specializacije. Prof. dr. Balažič je prakso opravil v zdravstvenem domu v Šiški v Ljubljani. Ko se je pri svojem profesorju pozanimal, kako je s specializacijo iz travmatologije, je izvedel, da so čakalne dobe zelo nepredvidljive in dolge, tako da je razmišljal o različnih možnostih. Nato se je pravzaprav mimogrede prijavil na razpis pokojnega akademika dr. Milčinskega, ki je iskal mladega zdravnika. »Nisem kaj dosti razmišljal, prijavil sem se in bil prepričan, da tako ali tako nimam možnosti. Nato sem prejel pismo prof. Milčinskega, da naj pridem na razgovor. On je bil ena večjih

Na obisku enega izmed angleških vrtov

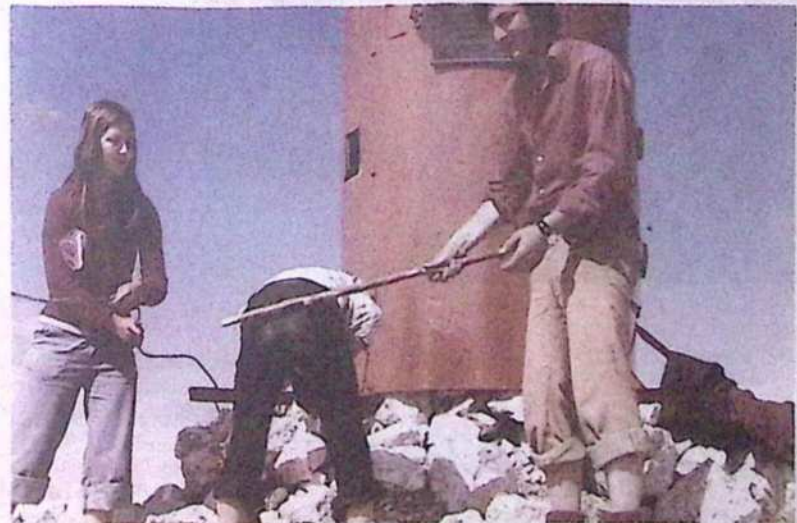
»Etika je za slehernega zdravnika najpomembnejše in temeljno vodilo«

V službi skupaj s soprogo

avtoritet v medicini in pravo na Slovenskem, zato sem se pri kolegih poznal, kako in kaj. Rekli so, da če se zameriš njemu, si si lahko pokopal nadaljnjo kariero. Šel sem na razgovor, in ko mi je povedal, da naj pridem v sredo, prvega februarja, v službo, sem bil še bolj zmeden. Tako sem pristal pri njem v službi z nekakšnim strahospoštovanjem. Hitro sem bil presenečen, kako človeški je pravzaprav bil. Dobil sem specializacijo in kljub začetnim težavam celo asistenturo. Ker sem bil krščansko vzgajan, sem bil namreč moralno-politično oporečen in takega so me na univerzi v prvem hipu zavrnil. Po posredovanju prof. Milčinskega sem tako leta '85 postal asistent. S tem je moje veselje, posvečati se študentom, raslo in to počnem še danes.

Prof. dr. Balazič predava kot redni profesor študentom medicine in stomatologije na Medicinski fakulteti v Ljubljani ter tudi študentom

Tepežkanje na Triglavu - prof. dr. Balazič v študentskih časih (desno)

medicini v Mariboru. Na Pravni fakulteti v Ljubljani predava pri izbirnem predmetu sodna medicina ter sodeluje na podiplomskem študiju, predava pa tudi na podiplomskem študiju na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, in sicer predmeta ekonomika v zdravstvu ter menedžment in etika v zdravstvu. Posveča se problemom v medicinski etiki, deontologiji in pravo v medicini. Meni, da je etika za vsakega zdravnika zelo pomembno vodilo pri njegovem poslanstvu in delu in tudi vedno bolj bo. Poleg omenjenih področij svoj čas posveča tudi forenzični genetiki (predmet raziskav je DNK).

Inštitut za sodno medicino

Prof. dr. Balazič je predstojnik Inštituta za sodno medicino, ki deluje v okviru Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani in zaposluje 39 ljudi. Znotraj inštituta deluje več laboratorijev, med drugim tudi DNK-laboratorij (oz. laboratorij za forenzično genetiko), ki je začel delovati pod njegovim vodstvom. Glavna naloga forenzične

genetike je identifikacija. Pri živih osebah gre za ugotavljanje očetovstva in analizo sledi biološkega človeškega izvora iz kaznivih dejanj. Poleg tega opravljajo identifikacije neznanih trupel oz. delov trupel. Njihovo delo je pomembno v povezavi z množičnimi grobišči povojnih pobojev, kakršno je v Hudi Jami na območju Laškega (Barbarin rov). »Ravno v tem času se tam potrjujejo najhujše domneve glede prvega jaška, med tem ko drugih dveh še niso odprli. Če bodo potrjene domneve tudi glede drugih dveh jaškov, bo to najverjetneje eno največjih grobišč na Slovenskem poleg Teznega v Mariboru.«

Poleg drugega operativnega, strokovnega ter pedagoškega in raziskovalnega dela je vpeljal dva interdisciplinarna raziskovalna projekta na področju modeliranja v medicini in tehniki. V okviru Uprave RS za zaščito in reševanje vodi

tudi enoto za identifikacijo oseb v množičnih nesrečah in katastrofah.

Prosti čas, kolikor ga je

Ob vsem akademskem delu mu ostane malo prostega časa. Nekaj ga posveti svojemu hobiju – urejanju vrtnička ob hiši, pomemben del bi moral posvetiti družini, ki pa se je v zadnjih letih močno skrčila z odhodom dveh sinov na svoje. Nekaj prostega časa pa zahteva tudi domači nemški ovčar. Ko so bili otroci manjši, so več potovali. Med počitnicami so obiskovali različne kraje: Kubo, Dominikansko republiko, Bali, Maldive, Mehiko, Evropo itd. »Zdaj, ko so otroci že večji in sta se sinova odselila, hčerka pa je v tretji gimnaziji, potujemo bolj po Jadranu. Zadnje čase z ženo rada potujemo in si ogledujemo vrtove in nacionalne parke.« Čez nekaj let, ko bo imel manj dela, pa si želi več prostega časa preživeti blizu rodnih krajev nekje v zidanih v Lendavskih goricah.

Iztok Štefanec

Pri družini Osterc v Veržeju so našli zavetje in oskrbo že ježki, sraka, srna, psi, mačke in nekateri v takem stanju, da so jih morali umetno hraniti z nadomestnim mlekom. Ljudje pridejo k njim s poškodovanimi in najdenimi živalmi. Okolica že ve, na koga naj se obrne, če se pojavi nemočna žival, potrebna človeške pomoči.

Vse divje živali, ki gredo pri njih skozi »program«, da lahko samostojno živijo v divjini, po »rehabilitaciji« spustijo v naravo, kjer so svobodne. »Takšen je zakon narave,« doda temperamentna Cvetka Osterc, ki je že šestindvajset let poročena v Veržeju. Sicer je rojena Bakovčanka.

Vrana, ki je pred leti pristala v njihovem družinskem zavetišču, ima kletko vedno odprto, da bi poletela v nebo, ampak ne želi, ker ji pri Osterčevih nič ne manjka. Po Cvetkinem prepričljivem govoru ji verjamem, da bi za korist živali naredila marsikaj. Ni povprečna ljubiteljica živali, ki melanholično boža svoje štirinožce ali perjad. Še več, svoje živali, teh pa pri njih ni malo, poimenuje »moja deca« in se z njimi pogovarja kot z odraslimi ljudmi. Če pa kdo zaničuje živali ali o njih grdo govori, ga Cvetka z iskrivimi očmi pogleda in ga podučí, da bo v prihodnje vedel, kako in kaj. Njen mož Jože je policist, zbiralec oltajmerjev in slikar. Oba priznata, da če ne bi bila tako velika ljubiteljica živali, med njima ne bi bilo razumevanja in ne bi bila skupaj. Zaradi živalskih prijateljev in obenem družinskih članov, kot pove Jože, so zakonske vezi med njima zato še trdnjše. To milost in poslušnost živalsko stvarstvo je pridobila tudi njuna hči Nina.

Črn pes Timi, pasme pitbul, me čuvajsko gleda in se počuti gospodarja na Osterčevem dvorišču. Štirinajstletna Asja (sibirski haski) pa se niti ne zmeni za obisk. Cvetka izmenično jemlje v naročje tri ostarele, idealno negovane muce. Vsaka od njih je stara več kot štirinajst let. »Žival, četudi že stara, ima pravico živeti, zato želimo, da jim bo do konca lepo,« pravi Cvetka.

Zapeljemo se kilometer in pol daleč v del vasi, tik ob železnici, kjer je Murino močvirje. Pred desetimi leti sta Cvetka in Jože dva hektarja močvirnega zemljišča odkupila in polovico od tega zavozila z zemljo, polovi-

Živali so pogoj za trden zakon

Cvetka med krmljenjem dveh gosi

Cez eno leto bosta mlada Poldija postala bela, kot je njuna mama. Jože si po službi obnovi energijo v naravnem okolju med živalmi.

co pa preuredila v mirno plitvo jezerc in na količkih postavila leseno hiško. V tem času se murska narava kaže v cvetju. Opazujemo rumeni blatnik, kmalu bodo zacveteli lokvanji. Od tam opazujejo jato avtohtonih rib, ki jih ne lovijo, ampak se njihovo število uravnava z naravno selekcijo. V tem delu domuje vodomec, na bregu je jazbina, dom jazbeca. Tam se gibljejo različne živali, ki so tipične za obmurski svet.

Poldi je postal Poldika

Vsak dan Osterčevi hodijo krmit tri labode, dve medžimurski gosi in šest rac. Te ptice so kot na domačem dvorišču. Pridejo k ljudem in čakajo na zrnje, ki ga dobijo na vodnem bregu. Vse ptice so Poldiji. Ime so dobile po samici Poldki. Ko so dobili invalidnega laboda z eno

perutjo, so ga poimenovali Poldi. Poldi si je spletel gnezdo in vanj znesel jajca. Seveda so bila neoplojena. Šele takrat so ugotovili, da gre za samico. Jajca so pobrali in namesto njih nastavili gosja jajca. Takrat sta se izlegli ti dve gosi, za kateri je labodka skrbel tako, kot se za samico spodobi. Naslednje leto se je Poldki pridružil tuji labod, ki pa je pri njih ostal le eno leto. Toda poskrbel je, da je Poldka izvažila dva lepa laboda, ki sta stara eno leto, zato sta še pepelnate barve. Da bosta snežno bele barve, bo minila še ena zima in potem se bosta postavila s svojo nežno labodjo belino in bosta v okras vsem dobrim ljudem, ki si najdejo čas, da obiščejo spokojno naravo – svet, ki se ne polni s človeškimi odpadki.

Bojan Zdravec

Vse je tako kot v pravljici, a to je svet, v katerem živimo.

To sem jaz

Zgodba z naslovnice

Ime mi je Zoran, ker sem se rodil vročega julija 1964. ob jutranji zori. Takrat je imela Murska Sobota še poročnišnico v centru mesta, tam blizu hotela in sodišča. Mama in oče sta delala v Skopju, na drugem koncu tedanje države. Ko se je bližal konec mojega udobnega bivanja v maminiem trebuhi, sta vzela dopust in šla na pot. Hotela sta, da se rodim doma.

Moj prvi spomin seže v četrto leto življenja. Partizanska ulica v Murski Soboti je bila takrat še kot vas in jo še danes starejši Sobočani imenujejo Mala Kaniža. Stare kmečke hiše in dvorišča so sicer počasi izginjali. Makadamska ulica se je spreminjala v asfaltno. Sosed, ki je razvažal premog z vozom na konjsko vprego, se je vse redkeje odpravljal na pot. Vse to pa ni zmotilo čudovitega otroštva, prešernega otroškega smeha in igre.

V prvi razred osnovne šole sem vstopil zasanjan in počasen. Po koncu pouka sem večkrat ostal sam. Sošolci so že zdavnaj odšli, ker sem počasi pospravljaj zvezke in knjige in se še počasneje obušal. Na poti domov me je zanimalo prav vse, pogledal sem vsako rožico in v letu spremljal barvne metuljčke. Bil sem nenavaden. Predlagali so, da drugi razred obiskujem v posebni šoli. Moji se niso strinjali. Nadaljeval sem s svojimi sošolci ter šolo končal kot odličnjak in uspešen modelar. Oboževal sem izdelovanje čolnov. Pa še na nekaj sem se privadil. Naučil sem se vztrajnosti. Vztrajnosti pri prebujanju knjig, vztrajnosti pri učenju, in da vztrajnost izhaja iz motivacije. Za motivacijo pa ni treba dosti. Rekel sem si, to bom naredil, in tako je bilo.

Življenje je slo skozi soboško gimnazijo, ljubljansko medicinsko

Dr. Zoran
Milošević,

nevroradiolog

fakulteto in specializacijo iz radiologije. Specializirati sem začel v soboški bolnici. Čez pol leta so me povabili, da specializiram radiologijo za ljubljanski klinični center. Sprejel sem. Lahko sem se posvetil radiologiji možganov. Pogled v možgane z računalniško tomografijo in magnetno resonanco je nekaj fantastičnega in konkretnega in koristnega.

Stopil sem korak naprej in se učil tehnik izvajanja posegov na možganskem žilju. Če se možganska žila zapre ali krvavi, nastopi

možganska kap. To je težka bolezen. Z notrajšnjimi posegi jo lahko preprečimo, omilimo ali pozdravimo, pa še glave nam ni treba odpreti. Če le bolnik pride dovolj hitro k nam. Pa naj bo to ponoči ali podnevi, čez nedeljo ali praznike.

Vse se spreminja. Iz makadamskih nastajajo asfaltni poti. Namesto rožic in metuljev proučujem možgane. Ne izdelujem več modelov, ampak zdravim možgane. Podnevi in ponoči. Vztrajno.

Matilda Slavič
iz Bučočevca

Petje osreči srce i

Komur pevski duh sem vdihnil ...

Zadnji nastop gospe Matilde Slavič je bil v začetku meseca na literarnem večeru Buble v Radencih in poslušalci so bili kar očarani nad njenim lepim in profesionalnim petjem. Kar samo se je pritaknilo vprašanje, kje je vsa ta leta skrivala svoj glas.

Vendar njena zgodba niti ni tako zelo nenavadna, je pa zanimiv zgled za to, kako življenje prepleta in odpleta naše želje in cilje in tudi, če nekaj vzame, v zameno tudi nekaj da – mogoče še več, kot smo pričakovali. Matilda Slavič, ki zna tako lepo zapeti zlate slovenske popevke iz šestdesetih, živi v Bučočevcah kot gospodinja, mati dveh hčera, Irene in Helene, ter babica

vnukov Miloša, Mije, Vanja, Vasja, Ize in Urha, ki vsi radi prihajajo k njej na počitnice.

Petja pa ji je bilo položeno v zibelko – otroštvo je preživela v veliki družini v Babincih pri Ljutomeru. Imeli so mizarško delavnico in pri hiši je bilo deset otrok. Njena mati, Marija Filipič, je bila zelo dejavna v kulturnem življenju vasi. Zelo rada je pela, pisala pesmi, prire- ložnostna besedila in skeče za

proslave – bila je prava ljudska umetnica, ki si je vedno vzela čas za kulturno udejstvovanje, pa tudi oče se jim je večkrat pridružil. Pela je cela družina, Matilda še največkrat v duetu z bratom Dragom. Ko sta odrasčala, so bile pri nas zelo priljubljene prireditve Pokaži, kaj znaš in leta 1958 sta skupaj zapela na prvi javni radijski oddaji v Murski Soboti, ki sta jo vodila novinar Drago

Z vnukinjo Izo

Mlada pevka Matilda

Matilda z bratom Dragom na prvi oddaji Pokaži, kaj znaš – desno od mikrofona

Beloglave in gledališki igralec Hugo Florjančič. Delila sta si drugo do tretje mesto, zapela sta pesmi Mojca in Savinjska dolina. Vadila pa sta kar v domači mizarški delavnici, ki je bila zelo akustična. Leta 1967 sta nastopila celo v Ljubljani. Zelo jo je razveselilo, ko so oddajo Pokaži, kaj znaš leta 1998, po štiridesetih letih, ponovili. Takrat je pela sama, ker brat ni mogel priti. Nastopajoči so bili 40 let starejši, najstarejša udeleženka jih je imela 75. Bilo pa je zelo lepo.

A če se spet vrnevo v mladostna leta, Matilda pripoveduje, da se je pridružila mami pri organizaciji kulturnih dogodkov. Poleg petja je tudi zelo rada recitala, igrala, na vaje je hodila peš, tri kilometre daleč. Želela je postati učiteljica, a se ji ta želja ni uresničila. Odšla je v Maribor in tu se je njeno udejstvovanje še bolj razmahnilo. Vpisala se je v gledališki tečaj, kjer so veliko igrali, pa tudi pela je lahko veliko. Takrat znana pevka Lidija Kodrič jo je povabila

k sodelovanju na festivalu popevke, vendar se za takšen nastop ni mogla odločiti.

Vleklo pa jo je tudi domov, v Mariboru ni zdržala dolgo. Vrnitev v domačo vas pa je spet prinesla novo življenje, poroka z Antonom Slavičem iz Bučočevca jo je vrgla v družinsko življenje, ki jo je prav tako osrečevalo. Ukvarjala se je s hčerkama, zanimalo jo je vse, kar se jima dogaja, zlasti v šoli, skrbela je za dom in starejše sorodnike, petje je ostajalo za domačimi zidovi.

Veliko je pela s hčerkama, ki sta prav tako glasbeno nadarjeni. Tako je bilo, dokler ni prišlo vabilo na štiridesetletnico prve javne radijske oddaje Pokaži, kaj znaš v Murski Soboti. Takrat se ji je zazdelo, da bi spet lahko začela peti. Ob njeni šestdesetletnici pa se je njena hčerka Helena domislila prav posebnega darila – prijavila jo je za nastop na proslavi, ki jo je ob materinskem dnevu organizirala ljutomerska Karitas. Zapela je pesmi Enkrat vse mine ter Spomin – zna-

Kdo pa so ti mladi fantje?

90 let gimnazije v Murski Soboti

Naj kak' se koli svejt vrti, držalo je, ešče drži, ka človik se do smrti fči!

Maturanti generacije 1960/61

Tako so si staro modrost napisali na vabilo ob tridesetletnici mature učenci 4. a-razreda soboške gimnazije. Čez dve leti bo spet treba napisati kakšno posebno vabilo – praznovali bodo namreč petdeseto.

Klasična maturantska fotografija tistih let pa jih prikazuje mlade, na pragu novega življenja, kako strumno stojijo za svojimi profesorji, ki so jih ohranili v lepem spominu. Od leve proti desni sedijo: Tonček Žnidarič (telesna vzgoja), †Sil-

va Hradil (zemljepis), Vlado Sagadin (zgodovina), †Mira Vrečič (slovenščina), †Jan-ko Liška (ravnatelj), †Irena Čebašek (biologija), †Franc Avsec (fizika), Romana Jazbec (kemija).

V prvi vrsti stojijo od leve proti desni: Karel Kerčmar (inženir, odšel v ZDA), Elza Čarni (sodnica), Kristina Farič (odšla v Makedonijo), Jože Kološa (učitelj), Silva Uršič (slavistka), Emil Milošević (inženir), †Maja Novak (psihologinja), Ivan Medič (se-

jim je izgubil), Helena Šiftar (zavod za socialno zavarovanje), Štefan Kološa (zdravnik). Druga vrsta: Elemer Bobnar (zdravnik), †Edi Uršič, Štefan Vučak (inženir), Feri Horvat (ekonomist, poslanec), Feri Štivan (zdravnik), Angela Recek (zobozdravnica), †Jože Sukič (profesor), Aleksander Šmidlehner (arhitekt), Aleksander Kelemen (zdravnik). Tretja vrsta: Jože Štivan (poslovnež), Rudi Kokalj (tiskarna), Franc Sambolt (inženir), †Štefan Antalič (agronom), Janko Šeruga (inženir).

Kot pripoveduje Helena Šiftar, so se zelo dobro razumeli in – kot se je nekoč reklo – bili so homogen razred, v slabem in dobrem so držali skupaj, si pomagali in tako je še dandanes. Ne srečujejo se le na obletnicah, ohranili so stike, vedo drug za drugega. Tako kot drugi maturantski razredi pred njimi so kraljevali v posebni učilnici na terasi gimnazijske stavbe in že s tem je bil poudarjen njihov poseben status. Od 35. obletnice naprej se srečujejo vsako leto, vsakih pet let pa bolj slovesno, tudi s šopki in svečami, ki jih

prilžejo na soboškem pokopališču za pokojne profesorje in sošolce. Potem pa pridejo spomini – preplet preteklosti in sedanjosti –, še vedno si tako kot nekoč brez zadržkov povedo vse. Kako je bilo pred skoraj petdesetimi leti? Praznovali so rojstne dneve, prirejali »hausbale«, se vozili s kolesi na izlete, se hodili kopat na Muro, najbolj privlačna pa je bila poletna sezona na soboškem kopališču. S profesorji so se dobro razumeli, razumeli so tudi, da se je treba učiti. Imeli so mlado razredničarko – Miro Vrečič, s katero so sklenili pravo prijateljstvo. Pozneje se je poročila s profesorjem fizike Francem Avsecem, ki so ga imeli za najbolj pravičnega profesorja na šoli. Bil je Ljubljčan in se je v prostem času vozil domov z motorjem. V ta namen so mu učenci nanosili stare časopise, da jih je imel za izolacijo. Šolski režim je bil kar strog. V veljavi je

bila hora legalis – pozimi do osmih, poleti do devetih. Če so se zalotili po dovoljenem času, si dobil ukor, razen če nisi bil v spremstvu staršev. V kino so smeli le ob pol šestih, in to le na tiste predstave, ki so bile na oglasni deski označene kot primerne. Šolski plesi so bili v soboto zvečer v gimnazijski telovadnici, vedno je bil poleg dežurni profesor.

Bilo je veliko krožkov, vsak je sodeloval v kakšnem, zelo priljubljen je bil dramski, pa tudi s športom so se vsi radi ukvarjali – vrhunec je bil zimski športni dan s sankanjem in smučanjem v Mačkovcih. Dva- do trikrat letno so obiskali mariborsko gledališče, enkrat tudi ljubljansko – na sejem elektronike jih je peljal profesor Avsec.

Mature ni bilo tako težko opraviti kot prejšnja leta. Lahko si si izbral svoj predmet, v dogovoru s profesorjem napisal nalogo in jo nato zagovar-

jal. Za vse pa je bila obvezna pisna naloga iz slovenskega jezika. Največ priprav je seveda zahteval tradicionalni maturantski pohod. Zbrali so se na železniški postaji, oboroženi z različnimi atributi (ključi, logaritemske tablice, prebodene z enicami ...) se napotili najprej do ekonomske šole in pozdravili vrstnike, nato pa h gimnaziji, kjer so opravili predajo ključev. Ves čas so peli Gaudeamus igitur ... Maturantskih plesov takrat še ni bilo, bila pa je valeta – skupaj z razredničarko so šli na večerjo k Titanu. Tudi končni izlet je bil skromen – za teden dni v Baško. Imeli so se zelo lepo, saj je večina med njimi takrat prvič videla morje.

Biti gimnazijec je nekoč veliko pomenilo. Bili so ponosni na svojo zrelost in so se temu primerno obnašali, kar razodeva tudi pričujoča fotografija.

Bea Baboš Logar

dušo

Nastop na proslavi v Križevcih

menito pesem Beti Jurkovič, spremljala pa jo je pianistka Olga Pal s soboške glasbene šole. Z malo treme sicer, a je šlo in po dolgem času je spet začela nastopati. Zapela je še na prireditvi kulturnega društva v Bučevcih, sodelovala v dramski sekciji, na proslavah društva za osteoporozo, na literarnem večeru KUD Bublja v Radencih, v cerkvi za materinski dan, na občinski proslavi v Križevcih ob spremljavi Ernesta Lukača, skratka rada gre, kamor jo povabijo. Treba je izživeti, kar je še ostalo, pravi. Petje ji namreč veliko pomeni, poje pa za dušo, kot pravimo, ne da bi kaj posebnega pričakovala.

Sicer pa jo lahko veseli, da se je družinska nadarjenost prenesla tudi na vnuke –

vsii pejojo in doma prireajo prave družinske koncerte. Vnučinja Mija, na primer, je z osmimi leti pri igralcu Juretu Ivanušiču nastopala v vlogi malega Mozarta, vnučinja Iza je športnica plavalka, pri enajstih letih ima že vrsto medalj in pokalov, a ker veliko trenira, pravi babica, sta malo skupaj. Zadnji dosežek pa je knjiga Mačje dogodivščine, ki jo je napisal štirinajstletni vnuk Vanja, izdala pa osnovna šola v Kamnici – in je glede na nadarjenost, ki jo kaže mladi pisatelj, res nekaj posebnega.

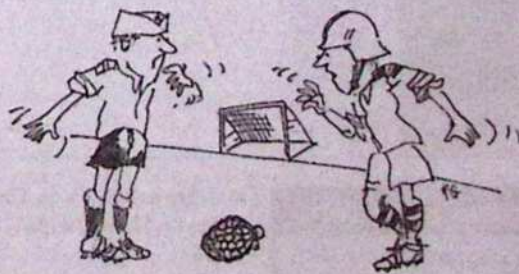
Tudi zaradi tega lahko Matilda Slavič z upanjem zre v prihodnost – to, kar zmore najlepšega, živi naprej v njenih vnukih.

Bea Baboš Logar

VANEKOV KOUT

Maj je mesec mladosti. Pardon je bil. Tak bar bajca pravijo, ka da je nekšji Tito živo te so nekšo štafeto nosili. Pa mahali so z zastavicami, pa transparente so meli. Pa te je mrou. Pa so še en čas nosili transparente pa zastavice, pa falat lisa, ka se njemi je pravilo štafeta. Te pa samo nainok ne več. Adijo Tito. Nikomi je več nej bilou za Titoja. Cilou so začali fejsť božno gučati od njega. Ges toga glij ne razmin. Najpre je nekšji kak ti najteksi frajer, pa nevršeni, pa Stalina je zajebavo, pa najboukše »kefe« si je dal na Brione voziti, pa kredite je zrikto cejjo državi, pa sakšji si je lejko kučo zazido pa te za par lejt nekšji drobiž nazaj dao. Kriminala je skoro nej bilou. Direktori pa tej so tuj krađnioli, samo s pametjo. Nanč enomi je na kraj pameti nej spadnoli ka bi celo firmo prejk zel. Ka ga je te čako brezplačni večletni turistični aranžma na Goulon. Pa direktor si nej mogo biti, bar večše firme nej, če si nej bil f partiji – komunističnoj. Deco so sprejemali f pionirčke. Pa so nosili rutice. No gnes travo nosijo f šolo. Deca so f šouli cilou biti bilij. Gnes ga školnik nesmi niti gđrou poglednoti.

Babica je pravla, ka da je za atija f šoulo odla je školniki pravla, ka ga naj redno majne, kan njoj doma nede trbelo. F tisti časaj so drugjo bojno prej partizani gvinali, te za en čas je bilou že izenačeno, pred parimi lejntami so pa že f knjigaj špilali podaljške. Partizani pa tisti, ka so se z njimi strejali. No f časi prejšnje vlade, pa so po penalaj že zmagali nasprotniki partizanov. Zaj se špila dodatna tekma, pa je po prvon polčasi 0:0. Vrag si ga veđi, kak de na konci. No te je pa na temnačno plat zgodovine posijala demokracija. Sakšji lejko dela pa kričij ka šče. Super. Pa se je začalo. Strank smo doubili kak Salate. Lejve, desne, sredinske, zelene, žute, rdeče, plave, stranke za mlade, pa stranke za stare, stranke za nacionaliste, pa za kmete, pa za vernike, za nevernike smo ji že dosta meli odprle, pa tak dale pa tak naprej. Juhtuhtu, naj žive demokracija. Pa so bilij si radi. Direktor je lejko bil sakšji, što je bil f pravoj stranki. Privatizejralo se je na velko. Nej samo svoje. Že hakešo cof podjetje si je te novi demokratični direktor pod sebe skopo. Kakeše se zveze pa naveze so se zrikale. Zmejs so nas zeli še v NATO pa v EU. Pa Č-oje smo doubili. Kak f pravlici. Ena sama radost. Leta 2004 pa še ena pravlica. Na oblast pride pojem demokracije. SDS.

pijsale od svetloga voditelja pa njegovi pribočnikot. Čejli svejt bi se odo fčit v Slovenijo kak se obeladuje gospodarska kriza. Kak lejko samo profitejnaj s krizof.

Sakšja pravljica se konča. Na konci sta se poročila na blejskom otoku. Urška pa mu je rodila kup otrok. In vsi so živeli v slobodni demokratični Sloveniji. Vsi otroci so že od mladosti bili člani edine prave stranke. V Sloveniji so se do leta 2032 na oblasti vsake štiri leta menjavali rdeči z belimi. Takratni Predsednik države Slovenije Hasan Mustafa Hadžimulaomerović je z dekretom razglaslo, ka je v Sloveniji drugja svetovna vojna končana. Pa ka nega več niti enoga živoga udeleženca. Pa nihšega preprijemih partizanske penzije. Zadnje grobišče so pa odkrili samo leto pozneje.

Na EU volitvah pa je zmagala združena stranka tabornikot in skautov.

VANEK

Dvodnevna mladinska prireditev zaznamovala Gornjo Radgono

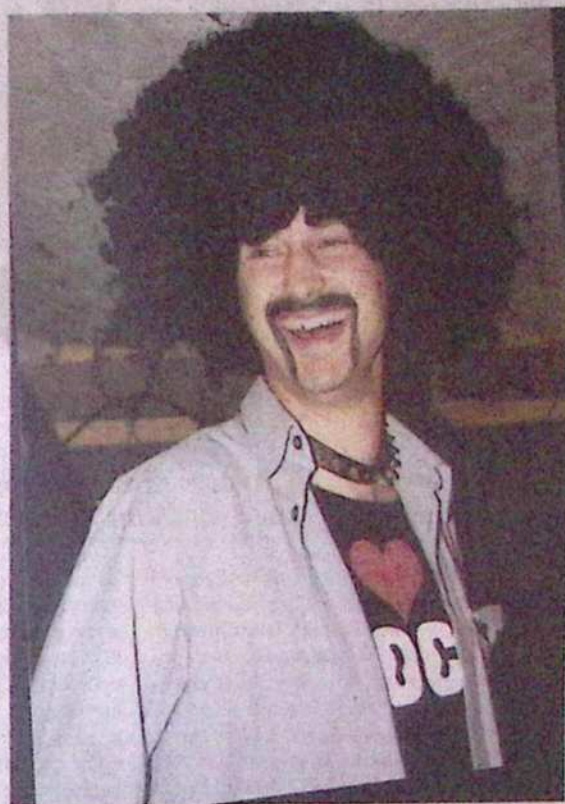
Rock je tukaj doma že četrto stoletje

Gornja Radgona slavi 25 let delovanja domače rockovske scene. Minuli petek in sobota so mladi ta jubilej zaznamovali z eno največjih mladinskih prireditev, kar jih je bilo na tamkajšnjem območju v zadnjih desetletjih, 25 let rocka v Radgoni.

Prireditev se je začela v kulturnem domu z otvoritvijo razstave koncertnih fotografij in časopisnih člankov, ki so poročali o alternativnem glasbenem dogajanju v Radgoni, ki je večkrat veljala za hladno in mrtvo mesto, v katerem se nič ne dogaja na področju mladinske kulture. Vsaj sedaj bo ta razstava s svojo obilico informacij dala drugačen vpogled in posredovala nekoliko drugačno ugotovitev: namreč,

Za nadaljevanje glasbene tradicije v Radgoni se ne gre bati.

Muškat Hamburg so »nastopili« dvakrat: prvič zabeleženi na razstavi, drugič neposredno na seji mišiču.

Seznam nekaterih izvajalcev, ki so že igrali v Radgoni – ni slabo, kaj?

da se je v Radgoni v zadnjih 25 letih na področju mladinske glasbene scene marsikaj dogajalo. Ob otvoritvi je na avstralski naravni instrument didjeridoo zaigral glasbenik Sash, v avli kulturnega doma pa se je nadaljevala okrogla miza o minulem glasbeno-mladinskem dogajanju v mestu v zadnjih desetletjih in o zatonu vzorcev alternativne kulture iz 90., čeprav tudi sedaj v Radgoni deluje veliko mladih in ambicioznih bendov. Med drugim so na okrogli mizi sodelovali prof. Rajko Muršič s Filozofske fakultete v Ljubljani, prof. Iztok Kramberger z Univerze v Mariboru ter dolgoletni koncertni organizator in mladinski

aktivist Tomi Sluga. Enega prvih koncertnih rockovskih nastopov v povojni Jugoslaviji v Radgoni je imela celo legendarna skupina Bijelo dugme, ki je na svoj plakat zapisala kot mesto koncertnega igranja Gornjo Radgono. Delovanje mladinske gornjeradgonske glasbene scene se je začelo leta 1984 z nastankom skupine Brez milosti, katere vodja Poldi Ivanek je prav tako sodeloval na okrogli mizi, v soboto pa po dobrih dveh desetletjih s svojim bendom ponovno nastopil. Z bolj načrtnim organiziranjem koncertnih dogodkov v Radgoni je začel Tomi Sluga, ki je povedal, da je bilo najbolj fre-

kventno koncertno dogajanje v obdobju 1993–1995. Ves čas delovanja je radgonska alternativna glasbena scena tesno sodelovala z mladinskim rock klubom na Tratah. V soboto so na gornjeradgonskem seji mišiču nastopili Strike A Fire, Little Ann, G. R., Social Split, Brez milosti, Muškat Hamburg, Y. CZD (gostje s Trat), Železobeton (gostje iz Murske Sobote), Revenge/Wrong, In-Sane in Pridigarji (gostje iz Ormoža). Enkrat pa je med nastopi celo zadonelo: »Hočemo klub!« Če namreč še kdo ne ve; tudi v Radgoni obstajajo mladi in si goreče želijo svoj lastni prostor.

T. K.

Promocijski koncert zasedbe Boardwalk Casino

Skupina Boardwalk Casino širi svoja glasbena krila in pod okrilje sprejema vedno več oboževalcev in ljubiteljev svoje glasbe. Zaradi vedno večjega zanimanja in pravkar dokončanega novega videospota za pesem Denied se je zasedba odločila izvesti prav poseben nedeljski rock večer, kjer se

je posebej zahvalila vsem, ki jo podpirajo in ji s tem dajo vedeti, da je na pravi poti.

Po dveh izredno dobrih koncertih, ki sta se zvrstila v ljubljanskem Roxlyju in na otvoritvi majskih iger v Rožni dolini, so se fantje odločili poskrbeti še za domače občinstvo. V salonu Murska republika v

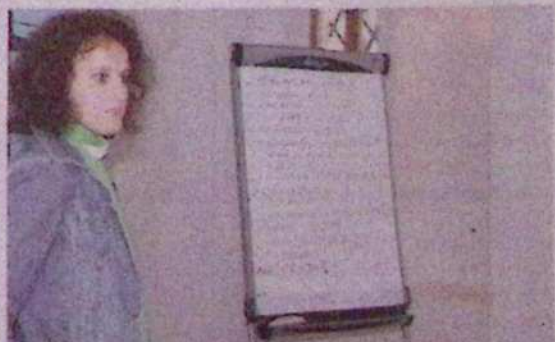
soboškem hotelu Zvezda so obiskovalce pogostili s hrano in pijačo, jim predstavili »trailer« za prihajajoči videospot za pesem Denied in pripravili poseben akustični koncert. Spot bo možno videti že konec meseca premierno na Čarli TV. Akustični koncert je odprl vokalist Simon, ki se je v poseb-

nem govoru dodatno zahvalil vsem, ki so v tem času veliko pripomogli k razvoju zasedbe. Fantje so namreč ob nekaterih kadrovskih menjavah v bendu že deveto leto. Na koncertu se je zasedbi pridružil še Samo Budna (Posodi mi jürja, Samo Budna band), skupina pa je presenetila med drugim tudi z zelo izvirno funky interpretacijo legendarnega komada Fly Away avtorja Lennyja Kravitzja. Po končanem nastopu sta se druženje in zabava s skupino nadaljevala pozno v noč. Nekaj utrinkov iz dogodka si lahko ogledate na uradnih spletnih straneh zasedbe, vsekakor pa si naslednjič spleta ogledati kakšen koncert v živo, saj gre za posebno doživetje tako za ušesa kot oči. V prijetnem okolju Zvezde so gostje tako preživeli enega izmed bolj »vročih« dogodkov ne samo po zaslugi trenutno zelo atraktivne zasedbe, ampak tudi zaradi visokih poletnih temperatur, ki so se poskušale prebiti v kavarno.

T. Z., T. K.
T. Z.

Udeleženci okrogle mize o 25-letnem delovanju radgonske alternativne scene

V ponedeljek je bila v Špitalu okrogla miza o ustanovitvi mladinskega centra v Radgoni. Ta naj bi začel delovati v enem letu, podžupan Dušan Zagorc pa je za (začasni?) prostor predlagal spodnjo etažo OŠ dr. Janka Šlebinerja na Maistrovem trgu 2.

Boardwalk Casino in Samo Budna

Zelo se razveselite, če vam kdo nepričakovano da v dar dragoceno darilo, vendar vas hkrati spravi v zadrego, če tisti hip ne veste, kam z njim. Veliko veselje tedaj ne pomeni veliko koristi. V podobnem položaju se znajde sladkorni bolnik že po običajnem obroku hrane. Prebavljeni sladkor se nemudoma vsrka v kri, a ker tam ne ve, ne kod ne kam, v njej obtiči, peha se v žile in jih sčasoma trajno okvari. Obilje seveda ni zla usoda, dokler obstaja zdravilo, ki poskrbi za sorazmerje med sladkim veseljem in koristjo.

Janez Špringer, mag. far. spec.

Na lekarniški tehcnici

Inkretini

(prispevek za sorazmerje med sladkim veseljem in koristjo)

Inzulin je hormon, ki je neposredno odgovoren za uravnavo sladkorja v krvi. Za uspešno delo mora pravočasno nastati v trebušni slinavki, v ta namen je pri človeku na voljo poseben fiziološki mehanizem, ki pa je pri sladkornem bolniku oslavljen. Inkretinsko zdravljenje je novost v zdravljenju sladkorne bolezni tipa 2, kjer je trebušna slinavka še sposobna narediti inzulin, če se ji to delo naloži. Inkretini so peptidni hormoni, ki se po užitju hrane sprostijo iz endokrinih celic prebavil in sprožijo fiziološko uravnavo glukoze v optimalnem območju. Pomembna sta predvsem dva hormona, ki spodbujata izločanje insulina iz trebušne slinavke, kar imenujemo inkretinski učinek. Prvi (GIP) se izloči v zgornjem delu, drugi (GLP-1) pa v spodnjem delu tankega črevesja. Oba človeku lastna (nativna) inkretina prispevata več ko 70 odstotkov izločanja insulina po spodbudi z obrokom. V manj kot dveh minutah ju razgradijo encimi, nastali nedejavni presnovki pa se večinoma izločijo prek ledvic. Poznano je, da je pri bolnikih s sladkorno boleznijo tipa 2 učinek inkretinov zmanjšan. Inkretin GIP je namreč pri diabetikih manj učinkovit, inkretina GLP-1 pa pri njih nastane manj. To je bil povod za razvoj inkretinskega zdravljenja. Problema so se lotili na dva načina. Razvili so inkretine s precej daljšo življenjsko dobo, ki so odporni proti razgradnim encimom; prav tako so naredili snovi, ki podaljšajo življenjsko dobo nativnih inkretinov s tem, da zavirajo njihove razgradne encime. Inkretinsko zdravljenje se uporablja skupaj z dieto in telesno vadbo ter hkrati z enim ali več drugimi zdravili proti sladkorni bolezni tipa 2. Celostno zdravljenje najbolje ohrani sorazmerje med sladkim veseljem in koristjo.

Eksenatid (byetta) je sintetična oblika peptida eksendin-4, ki so ga našli v slini kuščarja gila. Peptid je 53-odstotno podoben humanemu inkretinu GLP-1, vendar ima podaljšano razpolovno dobo, približno štiri ure. Zdravilo se vbrizga podkožno dvakrat dnevno. Učin-

kovina se hitro vsrka v krvni obtok in spodbudi trebušno slinavko k izdelavi insulina. Eksenatid je prvi posnemovalček inkretinov, ki ga je odobrila FDA (ameriški urad za živila in zdravila), in se uporablja za zdravljenje sladkorne bolezni v kombinaciji z metforminom ali sulfonilsečnino ali obeh. Učinkovina zniža čezmeren sladkor v krvi po obroku, zniža raven glikozilirane hemoglobina (HbA1c) in ugodno vpliva na znižanje telesne mase. Najpogostejši neželeni učinki so slabost, bruhanje in driska. Zdravilo je registrirano v Evropski uniji, a v Sloveniji trenutno še ni na tržišču.

Liraglutid je izpeljan iz nativnega peptida GLP-1, ki mu je 97-odstotno podoben. V nasprotju z eksenatidom ima podaljšano razpolovno dobo približno deset ur, kar omogoči le enkratni dnevni odmerek. Tako učinki kot neželeni učinki so primerljivi z eksenatidom. Zdravilo je v zadnji stopnji kliničnega preizkušanja.

Zaviralci encima DPP-4 (vildagliptin-galvus, sitagliptin-januvia) so peroralna sredstva, ki se uživajo enkrat ali dvakrat dnevno. Zdravila preprečujejo razgradnjo inkretinov in tako zvečajo plazemske ravni dejavnih oblik obeh inkretinov: GIP in GLP-1. Podobno kot posnemovalci inkretinov tudi tovrstna zdravila učinkovito znižajo čezmeren sladkor po obroku, pri čemer se pozna vpliv v znižani ravni glikozilirane hemoglobina HbA1c. Zdravilo se jemlje v obliki tablet, prebavnih neželenih učinkov pa je bistveno manj kot pri posnemovalcih inkretinov. Obe zdravili sta registrirani v Evropski zvezi, na slovenskem tržišču je trenutno na voljo januvia, ki se jemlje enkrat dnevno. Sme se vzeti s hrano ali brez nje, vendar sladkorni bolniki naj ne izpustijo potrebnih obrokov, da se izognejo prevelikemu upadu sladkorja v krvi. Če ne, bi tokrat premalo veselja prineslo škodo. Nefarmakološki ukrep jo prepreči, dokler obstaja mera, ki ohrani sorazmerje med sladkim veseljem in koristjo.

Škotski znanstveniki z univerze v Edinburgu so raziskovali, zakaj so nekateri ljudje srečnejši kot drugi. Med proučevanjem 900 parov dvojčkov so ugotovili, da prav geni določajo polovico osebnih lastnosti, ki so odgovorne za občutke sreče. Druga polovica teh osebnih lastnosti pa se definira z načinom življenja, s kariero in z odnosi do drugih ljudi. Za potrebe raziskave so se znanstveniki osredotočili na ločeni karakteristiki osebnih lastnosti, kot sta vestnost in družabnost, ki so ju že v prejšnjih raziskavah povezali s splošnimi občutki sreče in blagostanja. Torej, če ste srečni, se lahko delno zahvalite za to tudi svojim genom.

Z našega štedilnika

Koktajl s cvetačo in mocarelo

250 g cvetače, 4 srednje veliki paradižniki, 150 g mocarele, 50 g orehovitih jedrc, pol lončka kisle smetane, 3 žlice belega vermuta, sol, sveže zmeliti poper.

Cvetačo natrgamo oziroma narežemo, operemo in v slani vodi do čvrstega skuhamo, splahnemo s hladno vodo in dobro odcedimo. Paradižnik operemo in razrežemo na četrtine. Sir narežemo na kocke. Orehova jedra na grobo nasekljamo.

Kislo smetano zmešamo z vermutom, soljo in poprom. Cvetačo porazdelimo v skledice ali kozarce za koktajl, dodamo kocke mocarele in narezani paradižnik, pokapljamo z omako, potresemo s sesekljanimi orehi in dekoriramo z drobnjakom.

Sojina juha

250 g soje, 100 g pora, 2 žlici oljčnega olja, 50 g prekajane slanine, 1 l čiste zelenjavne juhe, sol, poper, 1 žlička drobno narezanih lističev mete.

Sojo, ki smo jo namočili prejšnji dan, stresmo na cedilo in dobro odcedimo. Por narežemo na tanke rezine in dobro operemo.

V kozici segrejemo oljčno olje. Slanino narežemo na majhne kocke in jo nekoliko prepražimo, dodamo por, ga narahlo prepražimo, dodamo sojo in vse skupaj še malo prepražimo. Zalijemo z zelenjavno juho, dodamo narezane liste mete in kuhamo do mehkega. Nekaj celih zrn soje prihranimo za jušni vložek. Juho s paličnim mešalnikom zmešamo, jo po potrebi začimimo in nalijemo v tople krožnike ali skodelice, v katere stresemo prihranjena zrna soje.

Paradižnikova pečenka z bučkami in sirom

350 g govejega mletega mesa, 350 g svinjskega mletega mesa, 1 jajce, 1 žemlja od prejšnjega dne, 1 srednje velika čebula, 2 stroka česna, 2 žlici oljčnega olja, sol, poper, 3-4 srednje veliki paradižniki, 2 bučki (cukini), 130 g sira zbrinca.

Pečico segrejemo na 180 °C. Žemljo namočimo v malo mleka. Čebulo in česen olupimo in drobno nasekljamo. Na žlici olja ju zlato rumeno prepražimo ter pomešamo z mletim mesom, ožeto žemljo in jajcem. Maso začimimo, dobro premešamo in oblikujemo v štručko, ki jo položimo v naoljen pekač. Pečenko pečemo do polovice, nato jo vzamemo iz pečice in obložimo izmenično s paradižnikom, ki smo ga narezali na tanke kolobarje, in prav tako narezanimi bučkami. Na koncu po vrhu potresemo grobo naribani sir in pekač porinemo nazaj v pečico ter spečemo do konca. Med pečenjem po potrebi nekoliko podlijemo z jušno osnovo ali vodo.

Koruzni polpeti s špinačo

150 g koruznega zdroba, 3 dl mleka, 2 žlici masla, 2 jajci, sol, poper, naribani muškatni orešček, 50 g drobtin, 2 žlici olja.

Janez Gjergjek, Radenci

800 g sveže špinače, žlica olja, 1 čebula, 2 stroka česna, 2 dl zelenjavne juhe.

Mleko zavremo z maslom in malo soli. Vmešamo koruzni zdrob in mešamo tako dolgo, da se zgosti, na koncu pa začimimo z muškatnim oreščkom in poprom, dodamo jajci in še nekoliko pokuhamo. Maso stresemo na desko, da se ohladi. Iz ohlajene mase oblikujemo valj, ki ga narežemo na rezine. Povaljamo jih v drobtinah in na olju zlato rumeno opečemo. Na toplen jih shranimo.

Špinačne liste dobro operemo v hladni vodi. Čebulo in česen olupimo in drobno nasekljamo. Čebulo na vročem olju prepražimo, dodamo česen in špinačo ter na hitro podušimo. Zalijemo z zelenjavno juho in počasi kuhamo približno pet minut.

Na topli krožnik damo najprej špinačo, na špinačo pa koruzne polpete in ponudimo kot prilogo k paradižnikovi pečenki.

Solata iz prosene kaše

150 g prosene kaše, po 1 zeleno, rumeno in rdečo papriko, 4 žlice oljčnega olja, šopek peteršilja, 3 vejice timijana, 2 stroka česna, 4 žlice balzamičnega kisa, sol, poper, 1 žlička paprike v prahu.

Prosena kaša stresemo v zadostno količino hladne vode, ki smo jo solili in poprali, ter skuhamo do čvrstega. Nato jo splahnemo s hladno vodo in odcedimo. Papriko operemo in narežemo na tanke trakove. Peteršilj operemo in na drobno nasekljamo. S timijanovih vejic osmukamo lističe. Česen olupimo in na drobno nasekljamo. V primerni skledi zmešamo balzamični kis z oljčnim oljem, soljo, poprom in papriko v prahu. Dodamo vse preostale sestavine in jih dobro premešamo. Solato naložimo v solatne skledice in dekoriramo z vejicami timijana.

Češnjeva krema s skuto (za 6-8 oseb)

400 g češenj brez koščic, 100 g sladkorja, 1 dl vode, 2 žlici češnjevca, 250 g nemasne skute, vrečka vanilijevega sladkorja, 1,5 dl sladke smetane, sok polovice limone.

Češnje operemo, pomešamo s sladkorjem in vodo ter pustimo vreti dve do tri minute. Na koncu dodamo češnjevce in češnje ohladimo.

Skuto gladko zmešamo z vanilijevim sladkorjem in limoninim sokom. Sladko smetano stepemo in vmešamo v skutno maso. Dodamo češnje in dobro premešamo.

Kremo nadevamo v primerne kozarce in postavimo v hladilnik, da se dobro ohladi. Dekoriramo s svežimi češnjami in listi melise.

Spanje in spomin

Ali ste vedeli, da že spanje vodi do izboljšanja rezultatov na testih za ugotavljanje spomina? To zatrjujejo nemški raziskovalci z univerze v Düsseldorfu, ki so ugotovili, da lahko tudi že zelo kratko spanje sproži postopek obdelave spomina v možganih. Testirali so skupino študentov, ki si je morala zapomniti sklop besedila. Po učenju so jim omogočili, da za kratek čas zadremajo. Ob tem ko je torej že dalj časa znano, da obstaja povezava med snom in spominom, saj je kar nekaj teorij o tem, da obdelava podatkov poteka v fazi globokega sna, ki se začne 20 minut po tem, ko človek zaspi, so zdaj nemški raziskovalci prepričani, da k temu lahko pripomore že nekaj minut spanja. Torej, če želite boljši spomin, tu in tam za nekaj minut zadremajte.

Za srečo krivi geni

Besede mode

Poletje s karakterjem

Tatjana Kalamar Morales

Poletje ni le čas počitnic. Prinaša veliko delovnih dni in včasih tudi kakšno jutranjo zadrego pred garderobno omaro v smislu, kaj obleči. Podoba temelji na našem videzu, obnašanju in komunikaciji. Odpira marsikatera vrata pisarne, a resnici na ljubo v njej ostanemo zaradi svojega znanja in kompetenc. Kredibilnost, ki jo prinaša urejena podoba, je neprecenljiva. Urejanje podobe je proces, v katerem poudarjamo svoje najboljše atribute. Gre torej za izboljšanje obstoječe podobe, medtem ko opazujemo svojo unikatnost.

Barve zmeraj žarijo z drugimi barvami

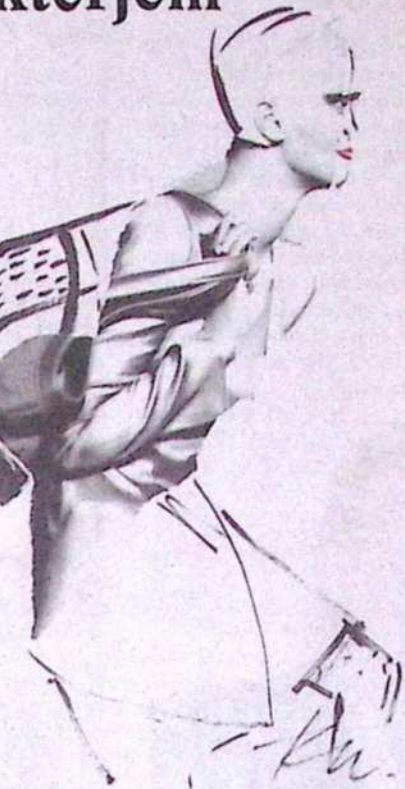
Tudi poslovna oblačila komaj čakajo nekaj več barve, predvsem v dodatkih. Barva lahko dodaja obliki dimenzijo. Slednja je ustvarjena, ko dve ali več barv tvorijo kontrast. Ta je najbolj viden, kadar ena barva sili v ospredje, druga je nekje v sredini in tretja sploh ne izstopa. Lahko si predstavljamo večdimenzionalno obliko na dvodimenzionalni osnovi. Črte na tak način pridobivajo karakter.

Nove barvne kombinacije

Tudi v poslovnem oblačenju so barvne smerice velikega pomena. Če smo do nedavnega posegali bolj po sivih, bež in črnih oblačilih, potem je prišel čas za modno temno modro barvo. Slednja je dobila pravi prostor tudi med ženskimi kostimi. Dodane modne barve so nove različice rdečih in rožnatih toplih odtenkov in na drugi hladnejši strani je več tako imenovanih biozelenih odtenkov in azurno modre. Tudi pastelni odtenki vsebujejo nekoliko več barve, zato učinkujejo mnogo bolj optimistično in zrelo.

Tkanine vedno dihalo z drugimi tkaninami

Tako kot barve žarijo skupaj z drugimi, tako ene tkanine znajo poudarjati druge. Enobarvna tkanina v krilu lahko poudarja bluzo v enaki barvi, vendar različni vezavi. Naše oko zazna najprej večje spremembe na večji površini in šele nato opazi majhne detajle. To pomeni, da z oblačenjem lahko vodimo opazovalčevo oko tja, kamor želimo. Naše telo lahko tudi poslovno odenemo tako, da poudarjamo tiste predele, ki jih želimo. Prihajajoča sezona prinaša lažje mešanice med volno in bombažem ali lanom. Pogosto videz bombažne tkanine vara in šele ob otipu prepoznamo volno in obratno. Vsekakor so naravna vlakna s svojimi odličnimi lastnostmi

še vedno priljubljena ter pri nas potrošnicah in potrošnicah zelo zaželena.

Čevelj kot miška brez noska

Če hočemo biti v koraku s časom, nas lahko na novo pot povedejo čeveljci z navdihom iz tehnologije. Miška je prava igračka, ki nas vedno spominja na izvorno ljubko živalco. Modni oblikovalci so jo pobarvali po različnih vzorcih. Barve so dokaj raznolike. Tiste v kontrastnih kombinacijah vsekakor delujejo bolj športno kot tiste, kjer dajejo zgodbi pečat le podobni odtenki. Vzorec pik je vedno znova zanimiv in bele pike na vsaki podlagi delujejo sveže.

Eksperimentirajmo

Mnogim ženskam je ličenje nujno zlo, morda jih celo navdaja z neugodjem. Zavist se pojavi takoj, ko se v okolici opazi lepo naličen obraz, ki poudarja samozavest. V bistvu gre za to, da bi tudi same rade poznale majhne skrivnosti, ki dajejo angelske rezultate. Kot na primer pri Nicole Kidman, ki se zdi tudi v naravnih barvah ličil prav nadzemeljska. Nič drugega nam ne preostane kot eksperimentiranje. Dobro poznavanje vsake linije lahko pripomore k boljšim rezultatom. Dobra podlaga je najboljši predpogoj za lepe in čiste linije. Ko se odločimo, da bomo poudarili ustnice, razmislimo, kako bomo rahlo skrili oči. S svetlejšimi barvami jih bomo pomladili, saj gubice ne bodo tako opazne kot pri temno zadimljeni sivi barvi.

Rdeče ustnice

»Lepota je zame dobro počutje v lastni koži ali živo rdeča šminka.« Gwyneth Paltrow
Se nam zdi rdeča šminka preveč direktna? Nikoli se ne bi odločili zanjo? Morda nam ličenje pomeni le še rutino, ob kateri ne razmišljamo preveč. In morda je pravi čas za nori eksperiment. Podlaga mora biti odlična in naša roka povsem mirna, da ustnice očrtamo v najlepšem zamahu. Napolnimo jih z rdečo barvo na čopiču ali kar z neposrednim dotikom šminke in videli bomo, da nas odlično poživijo. Da nam popolno samozavest in po rezultatih raziskav dajejo polno obarvane ustnice več poljubov. Ženske uživajo tudi bolj polno družabno življenje. Ali je to res, se lahko same prepričamo in enostavno uživamo.

Ličenje naj nam ne predstavlja rutine. Vsak dan se oblečemo drugače, ker se tako tudi počutimo. Lepo bi bilo, da obleko uskladimo z barvami ličil, ki jih vsakič na novo kombiniramo. Pri tej igri ličenja lahko neizmerno uživamo. Lahko si jo vzamemo kot mirni trenutek, ko se posvečamo samo sebi. Zunanost lahko uskladimo z notranjostjo, če si dobro prisluhnemo in pogledamo v oči. Vsak dan znova.

Domáci vrt

Pri Žumanovih tisoč cvetov potonik

Olga Varga

Cvetovi potonik so vrhunec lepega. So zelinate ali lesnate. Pri gospe Slavici Žuman se je na vrtu naenkrat razcvetelo nad tisoč cvetov lesnatih potonik. Stare so od petindvajset do petdeset let. V glavnem so rastline kupljene, nekaj pa jih je gospa Slavica razmnožila sama z grobanjem. S takim načinom razmnoževanja pride rastlina do cveta v dveh do štirih letih. Slavičine potonike so iz raznih krajev: iz Slovenije, Francije, Nemčije, Avstrije, Grčije in drugod.

Vzdrževanje lesnatih potonik pri gospe Slavici je videti dokaj enostavno. Po cvetenju odreže le pecelj. Druge rezi ne opravlja, razen da odreže zlomljeno ali suho vejo. Gnoji skoraj nič, čeprav strokovnjaki priporočajo vmešati v prst v sadilno jamo kostno moko, sestavljeno gnojilo z manjšim delom dušika ali uležan gnoj. Pomembno je, da očesa na korenini niso globlje od pet centimetrov. Sorte potonik se razlikujejo. Nekatere dišijo, pri nekaterih sortah so cvetovi bolj skriti in tudi težki. Redkost je rumena barva. Rastišče je odcedno, ne sme biti kislo, ampak nevtralnno ali celo bazično. Potonike imajo zelo dolgo življenjsko dobo. Čebel je na potonikah veliko.

So idealne tudi za vazo kot rezano cvetje. Ko postavimo cvet potonike v vazo, mora biti ta čista. Višja temperatura pospeši cvetenje, zato je priporočljivo dodati hranilo za rezano cvetje in čez noč vazo postaviti v hladen prostor. Kljub osemdeset letom gospa Slavica sama skrbi tudi za košnjo in drugo rastlinje, ki ga je v vrtu precej: hortenzije, zelinate potonike, vrtnice, srobot. Prav ob našem obisku je bil v polnem cvetenju himalajski srobot (Clematis montana var. Rubens) rožnate barve.

Bela

Beli cvet s črno piko

Ob cesti z zunanje strani

Potonike so čedalje bolj priljubljene in imajo vrsto prednosti. So polne cvetja. Če jih primerjamo z vrtnicami, so mnogo manj zahtevne glede bolezni in vode. Pravijo, da je izrazitost barve odvisna tudi od sestave prsti. Znano pa je, da se cvetovi popolnoma oblikujejo šele po tretjem letu starosti.

V Evropi se priljubljenost potonik znova povečuje na podeželju in v meščanskem vrtu.

Vsako leto ob času cvetenja potonik se pripelje h gospe Slavici avtobus ljudi iz Avstrije, ki občudujejo zlahkne cvetove.

Strokovni nasvet

MUEHLENBECKIA – drobna lončnica (spomnimo se je iz Vrtnarstva, saj smo jo prvi razmnoževali). Danes jo videvamo povsod – kot trajnico na gredicah, za zasaditev okenskih korit ali kot obešanko. Listi so srečasto oblikovani, komaj dva centimetra veliki, zelene ali zeleno rumene barve. Je goste, razvejene rasti. Pazimo, da se prst v lončku nikoli do konca ne posuši. Je za senco ali močno sonce. Je odporna in zelo uporabna rastlina.

Rumena potonika

Gospa Slavica in potonika

Katherine Heigl
in Ashton Kutcher

Pravljica za recesijo in lahko noč

»Lepo je, ko vas nekdo tako lepo preseneti,« je povedala igralka Tori Spelling (55), ko jo je mož, kanadski igralec Dean McDermott (42), tudi za to, tretjo obletnico poroke, kot ji je nekoč obljubil, razveselil z novim prstanom draguljarja in obenem oblikovalca Neila Lana. V prstan sta vgrajena rumeni in beli diamant. To »skromno« slovesnost je Dean uprizoril ob večerji v znanem hollywoodskem lokalu Mr. Chow. »Komaj čakam, da nekoč svojim otrokom zapustim vso kolekcijo poročnih prstanov,« je tri dni po tem dogodku povedala Tori, ko je bila s svojim dragim na kosilu. Tokrat sta bili z njima 11-mesečna hčerka Stelle in dveletna Liama. Ljubeči očka je kosilo v hotelu Four Seasons izkoristil, da je svoji dragi podaril zlato ogrlico, ob vrnitvi domov pa je poskrbel še za eno presenečenje: mamico je doma že pričakovala kozmetičarka.

Nevarno snemanje

Ameriška igralka Demi Moore (42) ni ravno najbolj vesela, da njen soprog Ashton Kutcher (31) že dva meseca snema na Karibih, v Franciji in zdaj v Atlanti v ameriški zvezni državi Georgiji akcijsko komedijo 'Five Killers'. Bolj kot snemanje jo moti Ashtonova filmska partnerka Katherine Heigl (30), ki je zaslovela s TV-nadaljevanko 'Uvod v anatomijo'. Kutcher je že prej snemal filme z mladimi in atraktivnimi igralkami, vendar se doslej Demi zaradi tega ni čutila ogrožena. Zdaj pa je očitno opazila, da obstaja nekakšna »kemija« med njenim dragim in Katherine, ki ni samo lepa, ampak tudi pametna in samosvoja ženska, kakršne so že od nekdaj privlačile Ashtona. Čeprav ni veliko možnosti, da bi se med filmskima partnerjema rodila velika ljubezen – oboja sta poročena –, Demi Moore ničesar ne prepušča naključju: vedno, ko je na sporedu snemanje ljubezenske scene, Demi obišče svojega dragega in se vrti na prizorišču snemanja.

Družita se že dolgih sedem mesecev in vse več je znakov in dogodkov, ki napeljuje na to, da je njuna zveza skrajno resna.

Heidi Klum in Seal Ponovno poročena

Namesto v razkošni toaleti, kakršne nosi na modnih revijah ali v njih pozira najbolj znanim svetovnim fotografom, je prišla na obnovo zakona bosa in odeta v ceneno čipkasto poročno obleko. Tudi njen soprog Seal (46), britanski pevec, po rodu iz Nigerije, s katerim ima dva otroke, ni prišel na ponovni poročni obred kaj primerneje oblečen. Ponovna mladoporočena sta poročni ceremonial opravila v hiši svojih prijateljev v Malibuju, matičar pa je bil imitator Elvisa Presleya. Poroki je prisostvovalo kakšnih sto ljudi, eden bolj pomemben kot drugi, igralo pa se je izključno rokenrol iz šestdesetih let. Seal je Heidi zaprosil med smučanjem v Kanadi. Takrat sta si obljubila, da bosta zakonske obljube ponovila vsaki dve leti. »To se nama zdi lepo, da pred pričami poveva drug drugemu, da se ljubiva,« pravi Seal.

Heidi Klum v ceneni poročni obleki

Seal si je za ponovno poroko omislil lasuljo.

Poroka na vidiku

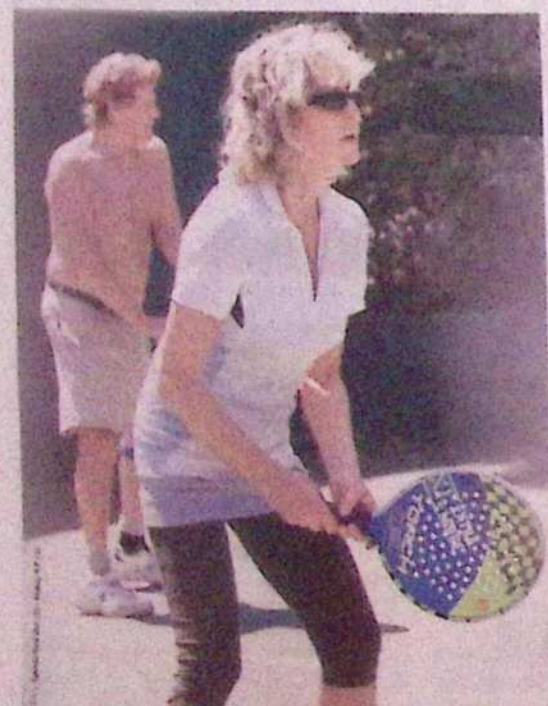
Avstralska Kylie Minogue (40), njeno zgodbo o hudi bolezni in ozdravitvi poznamo, je nedavno novinarjem priznala, da se ob Andrusu Velencosu Seguro počuti srečno in sproščeno in da si je v mestecu Tossa de Mar nedaleč od Barcelone že ogledovala hiše, ki bi bile primerne za nakup.

Njen novi izbravec je devet let mlajši od nje in je eden najbolj iskanih fotomodelov na svetu, rojen pa je ravno v tem katalonskem mestecu. Tu naj bi živel in se morda celo tukaj tudi poročila. Novinarji so že ugotovili, da je nedavno obiskala tudi njegove starše.

Kylie je atraktivnega Španca spoznala na zabavi, ki jo je po uspešni gledališki prestavi pripravila francoska igralka nemškega porekla Ditta von Teese.

To je bilo ravno v času, ko je še prebolevala prekinitve odnosov s francoskim igralcem Olivierom Martinezom, ki ji je zvesto stal ob strani, ko se je zdravila zaradi raka na dojki, za katerim je zbolela leta 2005.

Farrah Fawcett in Ryan O'Neil

Poslednji srečni trenutki: igranje tenisa aprila lani v Los Angelesu

Ljubezen ne bo umrla

Ameriška igralka, še nedavno tega ena najlepših žensk, izgublja boj z rakom. Izgubila je že lase in ne vztaja več iz postelje. Njen soprog Ryan, boljše rečeno prijatelj, saj nista poročena, pa zdaj doživlja trenutke, kakršne je leta 1970 odigral v kultnem filmu 'Ljubezenska zgodba'. V petek zvečer, 15. maja, so gledalci TV-postaje NBC še zadnjič videli 62-letno igralko Farrah Fawcett, legendarno lepoticco z znamenito bujno pričesko, katere življenje počasi ugaša. Dveurni dokumentarni film, ki ga je posnela o svojem boju z rakom na debelem črevesju, ki so ga ugotovili leta 2006, je bilo njeno zadnje pojavljanje v javnosti. Ker je uvidela, da je smrt neizbežna, je prekinila zdravljenje. Kljub hudi bolezni pa duševno ni klonila, potrjuje igralec Ryan O'Neil, ki je pred 39 leti igral v filmu 'Love Story', enem od najbolj romantičnih v vsej zgodovini filma: ona umira za levkemijo, on ostaja nesrečen. »To je dejansko ljubezenska zgodba, vendar je na žalost ne znam odigrati. Ponovno sem se zaljubil vanjo, ko sem videl, da se bori kot levinja. Tako kot ti zadnji dve leti, tako je nisem ljubil še nikoli,« je povedal za revijo People. To je bilo prvič, da se je razgovoril o bolezni svoje ljubljene Farrah, s katero je preživel burnih sedemnajst let. Sicer sta se večkrat razšla, vendar nista dolgo vzdržala sama ali našla drugega partnerja. O poroki se nista nikoli pogovarjala.

Farrah marca letos, ko se je vrnila s posebno terapijo v Nemčiji.

Čas za njo ne obstaja

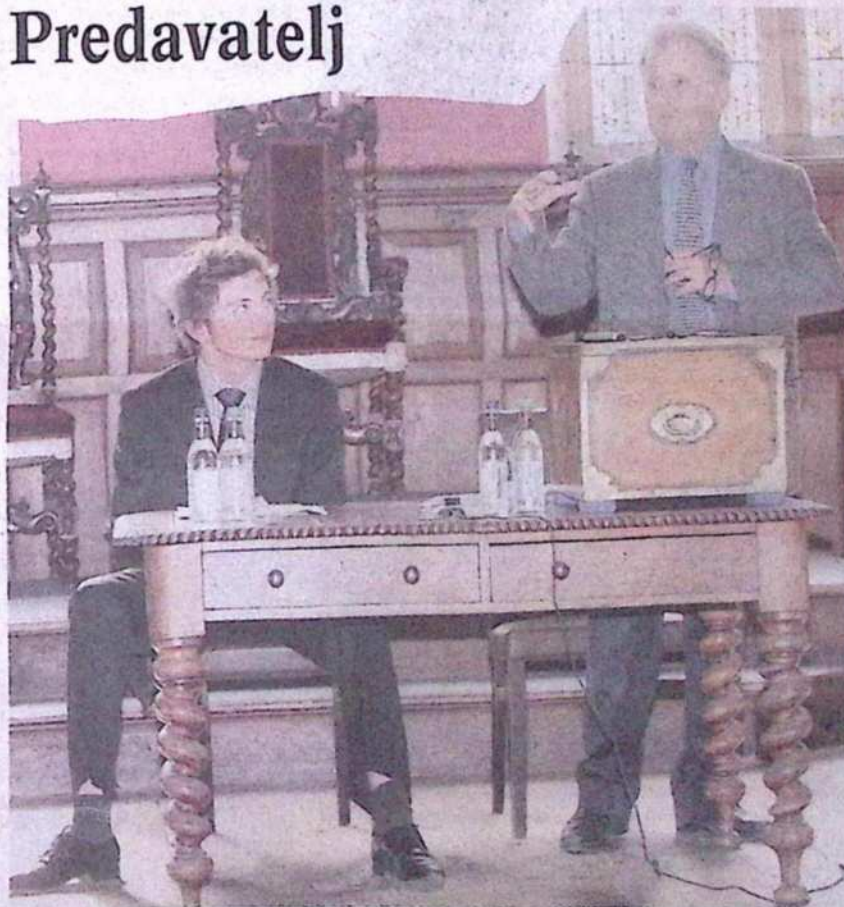
Leta gredo, toda ameriška pevka Cher (62) se ne spreminja. Dokaz za to je njen koncert v Mandalay Bay Events Centru v Las Vegasu pred dvema tednoma. Cher se je na odru pojavila v istem kostimu, kot ga je nosila leta 1992 v spotu za pesem Turn Back Time in še na koncertih v New Yorku leta 2002 in 2003. Tako kot takrat jo je tudi zdaj publika poslušala in gledala z navdušenjem.

2002.

2009.

Čeprav ga še najbolj poznamo kot ameriškega predsednika Josiaha Bartleta iz TV-nadaljevanke Zahodno krilo, je oseminšestdesletni igralec Martin Sheen trenutno v Veliki Britaniji in Irski v vlogi univerzitetnega predavatelja. Njegova predavanja, pravzaprav njegov pogled na politiko so na vseučiliščih, katere je doslej obiskal, dobro obiskana. Tako so študentje izvedeli, da se s politiko nikoli ni ukvarjal, čeprav je bil v življenju 66-krat aretiran zaradi različnih javnih protestov proti aktualni politiki, zadnjič leta 2007, ko je brez dovoljenja vstopil v nuklearno bazo v Nevadi. V politiko se je poglobil, ko je sprejel vlogo ameriškega predsednika. Odigral jo je tako prepričljivo, je povedal na predavanju v Oxfordu, da so ga prijatelji nagovarjali, naj kandidira za senat v državi Ohio. Seveda je to odklonil rekoč, da ni kvalificiran za politika, pa tudi zato, ker ne bi mogel cele dneve sedeti na različnih sestankih.

Predavatelj

Kraljica Beatrix Nizozemska, sin Willem - Alexander ...

... in princesa Maxima. Kljub oddaljenosti so se vsi strinjali, da je imela na glavi ljubeč klobuček.

Tom Baker, izučen krojač, ki se je poklica učil pri krojačih tradicionalne moške mode, izdeluje nenavadna in fantazijska oblačila, ki jih obožujejo rokerji in umetniki.

Londonski krojač

»Krojaški poklic je umetnost, ustvarjanje! Ko nosiš oblačilo, narejeno po meri, si oblečen v umetniško delo,« pravi Tom Baker, eden najbolj cenjenih londonskih krojačev moške mode. Tom Baker združuje v svojem enkratnem stilu obrtniško popolnost in rokeroško filozofijo. Potem ko je več let delal v londonski ulici Saville Row, kjer že stoletja šivajo tradicionalna oblačila za pomembne stranke, se je odločil, da bo šel na svoje. »Krojači v Saville Rowu so popolni, so vrhunski, vendar so leni, da bi eksperimentirali. Meni pa je bil cilj, da bi se naučil pravil zato, da bi jih lahko kršil,« pravi. In v tem je uspel. Njegovi sukničji so na primer vrhunsko ukrojeni, vendar na koncu v njih pusti belo nit, ki jo drugi krojači odstranijo, preden dajo izdelek stranki. Stranke so navdušene nad njegovimi izdelki. Nosijo jih znana imena iz sveta glasbe, filma in politike: Mick Jager, Nick Rhodes iz skupine Duran Duran, Robert Plant iz Led Zepelina, Steve Jones iz pankerskega benda Sex Pistols in številni drugi. »Groza me je dolgčas, zato uživam v delu. Zame se lepota krojaške obrti skriva v dejstvu, da gre za težko in komplicirano obrt, ko se vsak trenutek srečujem s številnimi problemi. Vsako telo je drugačno in včasih ponoči ne morem spati, ko razmišljam, kako bi tehnično rešil problem. Med tem pa mi niti ne pride na misel, da bi podlegel kakšnemu dolgočasnemu stilu.«

Strogo varovana

Na tradicionalni komemoraciji za civilne in vojne žrtve druge svetovne vojne na Nizozemskem, ki se začne s položitvijo vencev k spomeniku žrtvam in konča z velikim koncertom na glavnem trgu v Amsterdamu, so bili letos člani kraljeve družine še posebno varovani. Razlog je znan: nekaj dni prej, 30. aprila, so bili tarča napada. Nekaj moških se je s svojim avtomobilom zaletel v sprevod, v katerem je bil tudi avtobus s kraljico in njeno družino, in ubil šest ljudi. Vzrok atentata je bil, kot je pozneje povedal policistom, preden je zaradi poškodb umrl, ker je ostal brez službe, napovedan pa je bil tudi rubež hiše. Od takrat vladajo ob pojavljanju družine v javnosti posebni ukrepi. Vse, ki so prišli na koncert, so pregledali, ženskam pa celo odpirali torbice. Povečan je bil tudi razmak med gledalci in kraljico.

Radenci so nekaj posebnega. V tistih dobrih starih časih, ko so še hipiji hodili po zemlji, so bili Radenci in z njimi zdravilišče, bi rekli, evropskega formata. Po pestrem življenju in zabavi jim tja do Gradca ni bilo enakega. Ko je vse to videl in doživel prijatelj, ki je prišel po sedmih letih iz Kanade na obisk v stari kraj, si je rekel: »Fant, tu je Amerika, ne tam!« Po dveh letih je pripravil kovčke in se vrnil v domovino.

Danes kažejo Radenci drugačno, žalostno podobo. Kot da bi se čas ustavil. Vsi objekti iz prejšnjega obdobja so v denacionalizacijskem postopku. To pomeni, da dokler lastništvo ne bo razčiščeno oziroma vrnjeno, se jih nihče ne bo dotikal in ne obnavljal. Ti objekti so zdaj prazni in zapuščeni, postajajo ruševine v središču zdravilišča in v parku, ki je imel sam po sebi svojo zgodovino. Vse propada pred očmi turistov, ki ne vedo, za kaj gre, pa tudi če bi vedeli, tega ne bi razumeli, ne bi jim bilo jasno. Dejansko je za to kriva država, njena sodna veja oblasti, sramota pa morajo nositi Radenci. Tako se ne moremo iti države! Politiki naj nam ne kažejo meseca v mlaki. Morda bi bilo drugače, če bi sedanji lastniki živeli v Radencih in bi jih vsakodnevni pogled na prazne, neurejene in zapuščene prostore zbodel v nos.

V petek pri Petku v Radencih

Občina ob zdravilišču živi svoje življenje

Seveda občina niso samo Radenci. Kar dvaindvajset vasi in naselij jo tvorijo, ki so v glavnem raztrošena po vinogradnih gričih, manj ob Muri. Za začetek obiska smo se z županom Mihaelom Petkom vseeno najprej sprehodili po parku. Prvi lastniki so si ga omislili že leta 1890. O njegovi slavi in kaj vse je v njem nekoč bilo mogoče najti in videti, priča informativna tabla med teniškim igriščem in Narodno restavracijo, postavljena v boljših časih. Ko je bil park še park. Posledice uničujočega lanskoletnega neurja še niso odpravljene, stavba, kjer je bil nekdanji muzej, sameva. »Zgodilo se je lastninjenje, Radenska se je razletela. Prišli so 'tujci' ... Pasa imeli Radenci vse, kapital in znanje in ljudi,« razmišlja župan ob nič kaj spodbudnem pogledu na neugledno okolico na ožjem območju zdravilišča.

Lepši, spodbudnejši vtis smo dobili, ko smo obiskali podjetnika Branka Weindorferja v Turjnacih. Njegovo podjetje GMW, d. o. o., se ukvarja z gradbenimi in strojnimi storitvami v glavnem za nizko gradnjo. Upravna zgradba je sodobno opremljena, z dokaj okusa. V predprostoru nas je na steni pozdravila fotografija Luisa Armstronga. Pozneje zveemo, da jo je Branko prinesel iz Amerike, iz St. Luisa, rojstnega mesta slavnega trobentača. Firma ima štiriinšestdeset zaposlenih, delajo v glavnem v Pomurju in vsaj zaenkrat še ne čutijo recesije. Optimizem, ki veje iz podjetnikovih ust, lepo zveni v časih, ko z vseh strani slišiš samo jamranje.

Iz Turjancev proti obronkom Slovenskih goric smo se peljali med polji in travniki, po asfaltirani cesti, ki jo razen domačinov drugi bolj redko uporabljajo. Kmalu za Paričja-

kom je Kapelski Vrh in nato malo levo, desno gor in dol, pa smo se znašli na Radenskem Vrhju alias Fekonjevem bregu pri Vinotoču Belak. Tu je kaj za videti! S pomočjo evropskega programa SAPARD so obnovili staro zidanico, katere prostorna klet ima letnico 1611, vklesano v kamniti por-

tal. Ohranjena je v prvotnem stanju in pripravljena na ogled ali kakšen dogodek. V osrednjem prostoru je stiskalnica, s katero je možno naenkrat stisniti deset ton grozdja. Malo je takih v Sloveniji. Računajo, da bodo v njej v naslednjih letih stiskali grozdje in tako gostom prikazali, kako se je

Ugled firme se kaže tudi v sodobno urejenih prostorih. Branko Weindorfer, direktor firme GMW, d. o. o., gleda na poslovno prihodnost z optimizmom. Cene, ki so jih dosegali na tržišču, so bile skorajda katastrofalne. Zdaj se nekoliko popravljajo.

Pén za v Pén. Župan Mihael Petek med štorom in razpadajočim Kapelskim domom v nekdanjem znamenitem radenskem parku.

zgovoren, saj sta znana tudi po izdelavi odličnih klobas, imata pa tudi certifikat za peko kruha.

Kavico za slovo smo popili v Dosorju, v Domu starejših občanov v Radencih. Kakorkoli ga gledaš, objekt in vse skupaj deluje kot hotel. Drobec za ilustracijo: enkrat na teden imajo na jedilniku ribe, vendar jih zaradi zdravstvenih potreb morajo pripraviti na šest različnih načinov. Dnevna oskrba stane 22 evrov. To je osnovna

cena, so pa po cenah primerljivi s podobnimi ustanovami. Večina bivačev je z našega konca, so pa tudi od drugod. V domu se ves čas kaj dogaja. Ko smo bili tam, so bile v avli razstavljene slike akademskih slikarjev, udeležencev kolonije. Leta 1963 smo tamburaš iz soboške ekonomske šole nastopali v domu v Rakičanu. Kakšna razlika!

Jožef Rituper
Natalija Juhnov

Naključno srečanje v avli hotela Radin. Župan in župnik Janko Ivančič. Imata iste ovce. Vsak skrbi za njih na svoj način in oba se strinjata, da je njuno sodelovanje zgledno.

Pri Klobasovih v Okoslavcih. Lidija: »No, Ivan, poglej! Je v redu?« Ivan: »Thja ...!«

to delalo nekoč. Obvezno moramo omeniti razgled: od Belakovih se neverjetno lepo vidi. Premurje je kot na dlani, ravno tako vidiš smučišče na

Pohorje ali Radgono z gradom in v ozadju Radkersburg.

Za trenutek smo se ustavili na kmetiji Ivana in Lidije Klobasa v Okoslavcih. Priimek je

Vodja prehrane in koordinatorka Simona Domjan in receptorka Marija Ivšek. Bivačev v domu so zaposleni, če hočejo seveda, z različnimi opravili. Marija nas je sprejela in nam priklicala Simono...

Alojzija in Anton Belak ter njun sin Gregor. Biti v kleti (in morda celo kaj popiti) z letnico 1611 je poseben doživljaj. Belakovi imajo smisel za te stvari. V glavnem delajo vse sami. Gastje so v glavnem domačini, vendar, je poudaril Anton, je Radenčanov še najmanj.

Pred nekdanjo pitno dvorano (desno), v kateri se je dalo ob kulturni postrežbi nekoč zastonj napiti mineralne vode. Dolga leta je bil v njej tudi festival sodobne komorne glasbe. Nastopali so priznani glasbeniki iz vse Evrope, festival pa je redno spremljala nacionalna televizija. Ob otvoritvi radgonskega mostu se je v dvorani za trenutek ustavil tudi Tito. V času letošnjega radenskega maratona so steklene stene dvorane prelepili z neprozorno folijo, naj se ne vidi sramota. Menda sta ob tem direktor zdravilišča in direktor Radenske skupno ugotovila, da bo nekaj treba ukreniti. »Mene je sram namesto države,« pravi župan, ki pri vsej zadevi dejansko nič ni kriv. Nekdanji lastniki večine objektov in tudi parka so menda Šaričevi, zaradi katerih se denacionalizacijski postopek tudi vleče. Zadeve nismo raziskovali, strinjamo pa se, da slabše, kot je zdaj, ne more biti. Desno od dvorane je nedavno obnovljena nekdanja Terapija, zdaj hotel Izvir. Očitno se je začelo premikati na bolje.